

UČÍME S FILMEM

Metodická příručka
pro využití dokumentárního filmu ve výuce

Jeden svět na školách
JSNS.CZ

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH
Člověk v tísni, o.p.s.
Šafaříkova 24, 12000 Praha 2
www.jsns.cz

Editorka: Kateřina Čížková
Koncept: Tereza Günterová, Tereza Pelechová
Na přípravě publikace se podíleli: Vlasta Urbanová,
Kateřina Suchá, Karel Strachota Petra Karfíková,
Ida Vohryzková, Eva Povová, Marcela Svatáková,
Kryštof Doležal, Oliver Kamm

Jazyková úprava: Veronika Ďuríčková
Grafická úprava a sazba: Mowshe >O<

Rok vydání: 2018
© Člověk v tísni, o.p.s.
Všechna práva vyhrazena
ISBN: 978-80-7591-009-7

UČÍME S FILMEM

**Metodická příručka
pro využití dokumentárního filmu ve výuce**

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. ZKUŠENOSTI VYUČUJÍCÍCH	7
Co Vám a Vaším žákům „dal a vzal“ dokumentární film?	7
Co vzkážete vyučujícím, kteří s používáním filmu váhají?	9
3. PRAKTICKÉ TIPY A DOPORUČENÍ PRO PRÁCI S FILMEM	10
Než začnete promítat	10
Před projekcí	12
Během projekce	16
Po projekci	18
4. ZÁKLADNÍ AKTIVITY – PŘED A PO PROJEKCI	20
Přednosti a úskalí dokumentárního filmu	20
Jak na reflexi po filmové projekci	22
5. FILMY, KTERÉ DOPORUČUJEME	30
Faridulláh má dnes volno	30
Haiduc – život na ulici	36
Férová móda	38
Ti druzí	46
Bez dozoru	50
Hlas za kozu	54
Krev v mobilech	58
Narozeniny	62
Na kole za svobodou	66
6. DALŠÍ TIPY NA FILMY, SE KTERÝMI JE VHODNÉ ZAČÍT	71
Jak motýl	71
Přízrak Martin	72
To všechno z lásky	73
Mý věci	74
Navzdory strachu	75
7. TIPY NA TÝMOVÉ PROJEKTY	76
PŘÍLOHY	77
Jak bezpečně debatovat o citlivých a kontroverzních tématech	77
Základy obsluhy av techniky	80

Vážení a milí vyučující,

dostává se vám do rukou publikace Jednoho světa na školách – vzdělávacího programu Člověka v tísni.

Je určena každému, kdo chce naplno využívat potenciál dokumentárního filmu ve výuce. S tímto průvodcem se krok za krokem stanete zkušenými „promítači“ a uživateli našeho vzdělávacího portálu JSNS.CZ.

Již od roku 2001 přinášíme žákům a vyučujícím lidské příběhy zachycené v dokumentárních filmech. Jejich prostřednictvím mladí lidé poznávají, že každý z nás je jedinečný a všichni jsme zároveň součástí lidského společenství. Spolupracujeme s celou řadou škol všech stupňů a zaměření a víme, že „to“ funguje. Film baví a přitom vzdělává, prohlubuje poznání sebe sama a umožňuje lepší porozumění okolnímu světu.

Děkujeme všem vyučujícím, kteří se intenzivně pustili do promítání dokumentů ve svých třídách a pravidelně se s námi o své zkušenosti z terénu dělili. Nemalou měrou přispěli ke vzniku této publikace.

Nezáleží na tom, na jaké škole učíte, výuka s filmem bude radostí pro Vás i Vaše žáky.

Pojďte do toho s námi!

**za Jeden svět na školách a kolektiv autorů
Tereza Güntherová, projektová koordinátorka**

CO ZDE NAJDETE?

- Zjistíte, jaké **zkušenosti** se zařazováním dokumentárních filmů do výuky mají kolegyně a kolegové z jiných škol.
- Průvodce projekcemi poslouží jako **praktický rádce**. Napoví vám, jak konkrétně postupovat před, při a po promítání filmů.
- Doporučené **obecné aktivity** vám pomohou lépe porozumět fenoménu dokumentárního filmu a získat kritický nadhled.
- **Doporučené filmy** záměrně řadíme od tematicky jednodušších ke složitějším; jedná se o snímky již lety zkušeností prověřené a osvědčené jako nejvhodnější pro začínající. Filmy jsou převážně z okruhu globálního rozvojového vzdělávání. Dotýkají se dětské práce, válečných konfliktů, migrace, drogové závislosti, HIV, ale také environmentálně zodpovědného chování. Poradíme také s několika dalšími často promítanými filmy se sociální problematikou.
- Ke každému filmu jsme vybrali **osvědčenou aktivitu** buď se zaměřením na získání určitých znalostí, či na sebepoznání a osobnostní rozvoj.
- Pokud budou mít žáci pod vlivem promítaných filmů chuť někomu pomoci nebo něco měnit ve svém okolí, můžete se inspirovat **týmovými projekty**, které úspěšně realizovali mladí lidé z ostatních programů Jednoho světa na školách.

CO PRO NÁS ZNAMENÁ GLOBÁLNÍ (ROZVOJOVÉ) VZDĚLÁVÁNÍ?

Chceme přispívat k výchově mladých lidí, kteří mají touhu poznávat současný svět, hledat své místo v něm a žít svůj život aktivně a odpovědně. Nejdůležitější, co se pro to žáci a studenti musí naučit, je porozumět sami sobě a vztahům, ve kterých se ocitají, které je provázejí. Teprve skrz tohle porozumění se mohou učit rozumět světu a rozvíjet porozumění pro jiné.

Nevysvětlujeme do hloubky teorii. Globální témata do výuky s lehkostí a přirozeně vnáší příběh zachycený v dokumentárním filmu.

CO VÁM A VAŠIM ŽÁKŮM „DAL A VZAL“ DOKUMENTÁRNÍ FILM?

O své zkušenosti se s vámi podělí vyučující, které ve školním roce 2017/2018 intenzivně promítaly ve vybrané třídě a sledovaly, jakým způsobem tato zkušenost proměňuje a obohacuje jejich pedagogickou práci.

Ida Vohryzková,
Střední zdravotnická škola
Ústí nad Labem

„Atmosféra ve třídě se změnila. Studenti se nebojí před sebou mluvit a říkat své názory. Ví, že každý názor je dobrý. Mají vůči mně větší důvěru, já je samozřejmě také víc poznala a dokážu tak lépe pochopit jejich problémy. Během rozboru filmu vyplují na povrch skutečnosti, o kterých by studenti asi jinak nemluvili.“

„Hodnotím otevírání důležitých a silných témat, která se složitě vejdu do konkrétních školních předmětů, jako důležité. Pro mě osobně je to překvapivě cesta, jak budovat bezpečné pracovní prostředí. Ve výsledku **skupina pracuje efektivněji** a soustředěněji i v jiných hodinách.“

„Třída, ve které jsem filmy tento školní rok pouštěla, byla pro mě částečně nová a práce s filmem tady přinesla překvapivý efekt. Při prvním filmu se studenti divili. Byla to pro ně nová, jiná práce a už v průběhu filmu se ptali, byli překvapeni. Zajímalo je, co bude dál. Pozornost fungovala u všech pouštěných filmů a přenesla se do nefilmových společných hodin. Když se nad tím teď zamýšlím, debaty o filmech **vybudovaly oboustrannou důvěru**. Studenti mi víc věří, ale i já znám své studenty daleko víc. Myslím, že nás taky spojují společné zážitky z filmů.“

„...„Můj pohled přece musí být i tvůj,“ byla věta z filmu, která studenty dost pobouřila. Vědomí, že někdo není ochoten připustit **odlišný názor, pro ně najednou bylo nepřijatelné.**“

„Studenti mají tendenci vidět svět černobíle. Je nutné je vést k tomu, že každá skutečnost má mnoho stran a pohledů. Film přispěl – kromě mnohého dalšího – **k rozšíření obzorů a toleranci.**“

„Studenti měli nejrůznější odpovědi. Ubezpečovala jsem je, že je to v pořádku. Bylo vidět, že někteří se snažili odpovědět, správně. Když pak viděli odpovědi, odvážnějších, začali odpovídat různoroději. Jedna studentka řekla, že potřebuje čas, aby odpověď vymyslela. Já jsem se jí na závěr zapoměla zeptat. Ačkoli je to velice tichá studentka, **aktivita ji evidentně zaujala**, protože po promítnutí druhé části jsem na projektoru ukázala fotku zachycující tabuli s reflexí, jak proběhla před dvěma dny. Poprosila jsem ty, kdo se chtějí ještě přidat, o odpověď. A tato studentka se přihlásila, že minule nedostala prostor, a přidala své slovo.“

„Nejsilnější jsou, myslím, **společně prožívané emoce.**“

Petra Karfíková,
OA a SOŠ gen. F. Fajtla
v Lounech

Eva Pová,
VOŠ ekonomická,
sociální a zdravotnická,
OA, SPdŠ a SZdŠ,
Most:

**Petra
Karfíková**

Ida Vohryzková

Petra
Karfíková

„Promítání filmu vždy souvisí s tématem, které probíráme. Studenti film vnímají jako **doplnění učiva** a zároveň další pohled na věc.“

„Nejsilnější dojem? **Důvěra a otevřenost** z obou stran.“

„Nové bylo, že si studenti uvědomili, že se **téma filmu může týkat každého**. Překvapilo je, že v dokumentu byly úplně běžné ženy, do kterých by nikdo na první pohled neřekl, že se jim může něco takového dít.“

„Když se člověk dozví nějaké informace a postoje k určitému tématu, tak má často **potřebu vyhledávat další informace**. Média nabízejí velké množství informací, otázkou je ale pravdivost sdělovaného. Provázala jsem tedy diskuzi i s mediální a multikulturní výchovou.“

Eva Povová

Petra
Karfíková

„**Studenti se dokáží lépe slovně vyjádřit**, dokáží popsat své pocity. Do hodin jsem díky filmům zapojila víc skupinovou práci. Studenti ji vnímají velmi pozitivně. Zkoušíme různé metody výuky.“

„Při projekci druhého filmu bylo vidět, že žáci už začínají rozumět způsobu práce a jsou otevřenější. Potvrdila jsem si, že stojí za to vydržet a umožnit studentům objevit pro sebe to zajímavé na sledování filmů, které vyvolávají otázky. Diskutovali jsme nad termíny tolerance a xenofobie. Studenti postupně začali věřit, že práce s filmy je pro ně bezpečná v tom, že se mohou ptát a říkat **otevřeně své názory**. Nevím, kde přesně pramení jejich obava z případného položení „hloupé“ otázky. Zda jde spíše o obavu z hodnocení ze strany učitele, nebo spolužáků. Každopádně bylo teď už vidět, že oproti prvnímu promítání bylo otázek více.“

Ida Vohryzková

Marcela Svatáková,
Střední škola
gastronomická
a hotelová Praha

„Pozitivně mě překvapily komentáře. Netušila jsem, že žáci jsou tak **vnímaví a citliví**. Také jsem byla překvapena, jak jsou někteří žáci finančně gramotní a myslí v souvislostech.“

CO VZKÁŽETE VYUČUJÍCÍM, KTEŘÍ S POUŽÍVÁNÍM FILMU VÁHAJÍ?

Petra
Karfíková

Nezáleží na tom, z jaké školy studenti jsou - jde o mladé vnímavé lidi. Pokud se nám podaří jim jakýmkoliv způsobem - a díky vašim filmům to jde velmi dobře - otevřít oči, říct jim, že mít vlastní názor je dobré, a vydolovat z nich nadšení pro aktivitu, kterou dělají, navíc a bezplatně, tak je to skvělé. Díky těmto projektům se studenti naučí víc, než kdyby seděli v lavici a nudili se při frontální výuce. Naučí se víc ‚do života‘ - a to je možná ještě důležitější než suchá teorie.

Pro mě jsou filmy Jednoho světa zdrojem kvalitního a výborně připraveného materiálu. Databáze spolehlivě funguje, je uspořádaná jednoduše a přehledně. To by ale nestačilo. Hlavní je obsah. Filmy Jednoho světa na školách jsou výborné, inspirativní, rozmanité a velkým zážitkem jsou nejen pro mě, ale hlavně pro moje studenty.

Promítám filmy na odborné škole a jsem moc ráda, že Jeden svět na školách existuje. Společné sledování filmů otevírá důležitá témata a studenti ocení možnost sdílet názory a emoce. Navíc jsou překvapeni důvěrou – tím, že jejich pohled má váhu a není hodnocen z hlediska správnosti, protože ta tady ani neexistuje.

Ida Vohryzková

Marcela Svatáková

K výuce jsem přistupovala trochu s obavami, aby se vše povedlo. Mé obavy se ukázaly být liché – žáci se do všech aktivit pustili s nadšením a film pozorně sledovali. Realizované aktivity mi umožnily vnímat své žáky z jiného pohledu. Díky aktivitám jsem mohla poznat jinou stránku jejich osobnosti, než poznávám v běžné hodině. Překvapilo mě, jak jsou žáci citliví, vnímaví. Pro studenty i pro mne to byla nová zkušenost.

NEŽ ZAČNETE PROMÍTAT

CO UDĚLAT

PROČ JE TO DŮLEŽITÉ

UJASNĚTE SI, CO JE DOKUMENTÁRNÍ FILM

Než začnete poprvé promítat ve škole, položte si několik důležitých otázek. Co je to vůbec dokumentární film? Jaké má přednosti a jaká úskalí? S jakými prostředky filmaři pracují, aby silněji působili na diváky? Vstupní zamyšlení vám pomůže předejít možnému nedorozumění v diskuzi se žáky. Je důležité si uvědomit, že dokument je vždy subjektivní výpověď autora a nezachycuje celou realitu. Nikdy není zcela objektivní a nelze to ani očekávat.

NEMĚJTE PŘEHNANÁ OČEKÁVÁNÍ

Na začátku nemusí výsledek práce se žáky odpovídat původnímu očekávání. Důvodů může být hned několik (např. neochota žáků diskutovat, výběr nevhodného filmu, málo zkušeností). Zdánlivě odmítavé projevy žáků (např. agresivní výkřiky, znevažování situace) jsou však také určitou formou odpovědi, se kterou můžete dále pracovat a citlivě ji usměrňovat.

UČTE ŽÁKY DISKUTOVAT

Umět diskutovat a vést diskuzi je velmi praktická a přínosná dovednost. Pomáhá žákům zachytit a přesně popsat prožitek z filmů, čímž se potenciál audiovizuálních lekcí využívá naplno. Rozvíjejte proto v komunikačních dovednostech sebe i své žáky.

NEZAČÍNEJTE KONTROVERZNÍM TÉMATEM

Praxe ukazuje, že není vhodné hned napoprvé začít promítat dokument zabývající se kontroverzním tématem (např. menšiny, sociální vyloučení, rasismus). Na „těžší“ témata připravte postupně sebe i žáky. Vyžadují totiž značné zkušenosti v diskotování i moderování.

PŘIPRAVTE SE NA BLIŽŠÍ POZNÁNÍ ŽÁKŮ

Společné sledování filmů a následné diskuze vám přinesou větší blízkost se žáky. Sdílení vlastních zkušeností a osobních názorů je velice silné. Práce s dokumenty postupně vnáší do kolektivu lepší vztahy, otevřenost a důvěru.

PRAKTICKÉ TIPY A DOPORUČENÍ

- ▶ Podívejte se na lekci Co je dokumentární film.
www.jsns.cz/lekce/co-je-dokumentarni-film.
Najdete ji u lekcí k tematickému okruhu **Filmová výchova**
www.jsns.cz/lekce/zaklady-dokumentarniho-filmu.
- ▶ Zrealizujte aktivitu **PŘEDNOSTI A ÚSKALÍ DOKUMENTÁRNÍHO FILMU**, kterou najdete v **KAPITOLE 4**.

- ▶ Vše má svůj čas. Nenechte se hned odradit.
- ▶ Přečtěte si v **KAPITOLÁCH 2 A 6** o zkušenostech vyučujících, kteří již s filmy úspěšně pracují.

- ▶ Aby žáci mohli svobodně a bez obav vyjadřovat své názory, stanovte jasná pravidla pro promítání a diskuze.
- ▶ Buďte autentičtí. Můžete si zvolit různé role, ze kterých budete debatu moderovat či sledovat, vždy je ale důležité cítit se v ní dobře.
- ▶ Podívejte se na přílohu **JAK BEZPEČNĚ DEBATOvat O CITLIVÝCH A KONTROVERZNÍCH TÉMATECH**

- ▶ Pojmenujte si témata, která jsou pro vás osobně z různých důvodů citlivá, znepokojující nebo v nich nemáte jasno. Pusťte se do nich, až budete v práci s filmem zkušenější.
- ▶ Podívejte se na přílohu **JAK BEZPEČNĚ DEBATOvat O CITLIVÝCH A KONTROVERZNÍCH TÉMATECH**.

- ▶ Jak promítání filmů změnilo vaši třídu? Napište nám na jedensvetnaskolach@jsns.cz, sdílejte zkušenosti na našem facebooku a staňte se tak inspirací pro další vyučující.

PŘED PROJEKČÍ

CO UDĚLAT

PROČ JE TO DŮLEŽITÉ

STANOVTE SI CÍL KAŽDÉ LEKCE

Cílem lekce by nemělo být „jen“ získání nových faktů a rozšíření znalostí žáků. Zaměřte se na hlubší pochopení souvislostí a formování postojů žáků k promítaným tématům. Dokumenty nenabízejí hotové recepty. Ukazují spíše různé úhly pohledu na často složitou problematiku a je s nimi potřeba dále pracovat v rámci souvisejících aktivit.

VYBERTE VHODNÝ FILM

Pro žáky je vždy atraktivnější film, ve kterém vystupují jejich vrstevníci, který se jich nějakým způsobem přímo dotýká a je pro ně aktuální. Nejste si určitým dokumentem či jeho tématem jistí? Do takové projekce se nepouštějte a vyčkejte. Časem možná přijde vhodnější příležitost.

PODÍVEJTE SE NA FILM V PŘEDSTIHU

Je důležité zvolit film, který bude vyhovovat naladění a možnostem třídy (např. věk, zájmy, schopnosti žáků) a zároveň splní další důležitá kritéria (např. ŠVP, učební plán).

PŘIPRAVTE SI INFORMACE O PROMÍTANÉM TÉMATU

Není v lidských silách vědět o daném tématu všechno, ale základní informace je dobré mít po ruce. Budou se vám jistě hodit během diskuze se žáky.

PŘIPUSŤTE, ŽE NEVÍTE VŠECHNO

Sledování filmů přináší nejrůznější otázky. Pokud někdy neznáte odpověď, je to zcela přirozené. Není pak slabostí před žáky připustit, že nevíte všechno.

POZVĚTE SI HOSTA NA DEBATU

V ideálním případě zorganizujte ke složitějšímu tématu debatu s hostem, který dané problematice rozumí. Pomůže žákům do tématu snadněji proniknout. Nejlepší zkušenosti jsou s lidmi z praxe (např. terénní pracovníci, členové občanských sdružení, přímí účastníci, aktéři jevů, o kterých film pojednává).

Debatu uspořádejte ihned po filmu. Využijete tak filmem vzbuzené emoce a bezprostřední zájem o dané téma.

PRAKTICKÉ TIPY A DOPORUČENÍ

- ▶ Vždy si proto dopředu stanovte, čeho chcete danou lekcí dosáhnout. Následně pak žákům přesně sdělte, co od nich očekáváte.
  - ▶ U každé lekce najdete již definované cíle. Poslouží vám jako vodítko při výběru vhodného filmu.
  - ▶ Mějte stále na paměti, že i malé cíle jsou velmi významné.
-
- ▶ Následujte naše doporučení a pracujte nejprve s „jednoduššími“ filmy. Audiovizuální lekce vhodné pro začátečníky najdete v **KAPITOLE 5**.
  - ▶ U každé audiovizuální lekce naleznete synopsi filmu. Navíc máte vždy k dispozici ukázkou z filmu, která vám umožní vytvořit si konkrétnější představu.
  - ▶ Zohledněte téma, věk žáků, délku filmu a pro vyhledání vhodného filmu využijte praktické **ROZŠÍŘENÉ VYHLEDÁVÁNÍ** v lekcích na www.jsns.cz/lekce.
-
- ▶ Filmy a spoty zhlédněte dříve než v den samotného promítání ve škole. Nestačí si přečíst jen synopsi filmu, protože forma zpracování tématu nebo délka snímku nemusí vyhovovat vaší třídě.
  - ▶ Pojmenujte si témata, kterým se film věnuje. Budete tak lépe připraveni na možný vývoj diskuze po filmu.
-
- ▶ U každého filmu najdete zpracované **OTÁZKY A ODPOVĚDI**. Pomohou vám získat klíčové informace o promítaném tématu.
  - ▶ Zadejte žákům, aby některé údaje vyhledali ještě před samotnou projekcí. Připraví se tak na dané téma.
-
- ▶ Otázky a nejasnosti, které vyvstanou během diskuze, mohou posloužit jako podnět pro domácí úkol či vypracování projektu. Žáci mohou vyhledat odpovědi a sdílet je pak s ostatními.
-
- ▶ Hledejte hosta k debatě přímo ve svém okolí.
  - ▶ Pokud se vám hosta nedaří najít, obraťte se na nás. Rádi vám poradíme.
  - ▶ Do hledání zapojte žáky. Mohou se ptát rodičů, známých nebo hledat na internetu.
  - ▶ Ujasněte si s hostem téma filmu i následné besedy. Domluvte se, jak bude akce konkrétně probíhat.
  - ▶ Informujte žáky předem, kdo na debatu přijde.
  - ▶ Hostovi můžete případnou odměnu platit přes třídní fond nebo jednorázovým příspěvkem od rodičů.

PO PROJEKCI

CO UDĚLAT

PROČ JE TO DŮLEŽITÉ

NEZAPOMEŇTE NA REFLEXI

Reflexe má zásadní význam při práci s audiovizuálními materiály a měla by tak po projekci filmu vždy proběhnout. Dokumenty a spoty totiž zachycují nová fakta, silné emoce a často ukazují divákům syrovou realitu. Žáci všechny tyto skutečnosti citlivě vnímají a silně prožívají. Bezprostředně po projekci jim tak reflexe umožňuje vyjádřit se a uvolnit napětí. Existuje mnoho technik, kterými je možné reflexi provádět. Vyberte takovou, která je v dané situaci nejvhodnější pro vaše žáky.

NENUŤTE ŽÁKY DĚLAT VŠECHNO

Do realizace aktivit není vhodné žáky nutit. Občas může být určitá aktivita některým žákům velmi nepříjemná.

NECHTE ŽÁKY VÉST DISKUZI

Vedení diskuze se v praxi osvědčilo jako jedna z neefektivnějších aktivit. Žáci se díky moderování učí komunikačním dovednostem, formulují vlastní názory a učí se zároveň vnímat názory ostatních.

SHRŇTE PRŮBĚH CELÉ LEKCE

Během závěrečného shrnutí si se žáky ujasněte, co jste společně prožili. Žáci si tak díky krátké rekapitulaci sami v sobě zázitek „usadí“ a pojmenují. Zároveň mohou vyplynout podněty pro příští vyučování.

ZJISTĚTE DALŠÍ OSUDY PROTAGONISTŮ

Někdy vás i vaše žáky napadne otázka, jak to bylo s protagonisty filmů dále. Některé příběhy mají dobrý konec a je velmi inspirativní ho znát. Šťastné rozuzlení totiž žáky motivuje k pomoci druhým nebo je přivádí k poznání, že mohou něco ovlivnit i ve svém okolí.

ROZVÍJEJTE FILMOVOU GRAMOTNOST ŽÁKŮ

Diskutujte se žáky o filmovém zpracování dokumentu a posilujte tak filmovou gramotnost žáků. Je to vhodné zejména ve třídě, kde chcete promítat (nebo už promítáte) často. Audiovizuální materiály všeho druhu nás dnes obklopují na každém kroku a je nutné k nim přistupovat kriticky. Filmová výchova pomůže žákům pochopit, jak audiovizuální „věci“ fungují. Snadněji pak v praxi odhalí případnou manipulaci.

BUĎTE SVÝM ŽÁKŮM PARTNEREM

Snažte se být žákům přirozenou autoritou i partnerem. Žáci ocení vaši empatii, možnost diskuze i respekt k odlišným postojům. Klíč k úspěchu máte ve svých rukách.

PRAKTICKÉ TIPY A DOPORUČENÍ

- ▶ Podívejte se na **JAK NA REFLEXI PO FILMOVÉ PROJEKCI**, které najdete v **KAPITOLE 4**.
- ▶ Materiály k reflexi emocí a k další práci s audiovizuálními lekcemi najdete také on-line u každého filmu.

- ▶ „Obsadte“ tyto žáky do rolí „pozorovatelů“, kteří sledují zbytek třídy. Mohou pak k průběhu aktivity poskytnout důležitou zpětnou vazbu.

- ▶ Podívejte se na přílohu **JAK BEZPEČNĚ DEBATOvat O CITLIVÝCH A KONTROVERZNÍCH TÉMATECH**

- ▶ V základních bodech si zopakujte probranou lekci.
- ▶ Proveďte shrnutí metodou I.N.S.E.R.T., kdy každý žák řekne, co ho pozitivně zaujalo, jakou otázku si z lekce odnáší, co ho překvapilo nebo co se nového dozvěděl.

- ▶ U některých lekcí najdete **DALŠÍ ODKAZY A DOPORUČENÍ**, kde jsou uvedeny webové stránky filmů.
- ▶ Pověřte žáky, aby sami zjistili více informací.
- ▶ Obraťte se na nás. Pokusíme se danou informaci zjistit.

- ▶ Diskutujte se žáky o obrazovém zpracování dokumentu, o práci s kamerou, režijním přístupu, použití zvuku a hudby.
- ▶ Inspirujte se lekcemi k tématu **Filmová výchova** na www.jsns.cz/lekce

- ▶ Není nutné, aby na konci lekce vždy zaznělo konkrétní poučení, ani aby žáci měli ihned jasně formulované znalosti.
- ▶ Je důležité, abyste vytvořili bezpečný prostor, kde žáci budou bez obav diskutovat, otevřeně sdílet své dojmy a budou autentičtí ve svých prožitcích.

PŘEDNOSTI A ÚSKALÍ DOKUMENTÁRNÍHO FILMU

ANOTACE:

Dokumentární film zachycuje skutečné situace a umožňuje náhled do světa jiných lidí. Zasáhne každého jedince v rovině osobnostní, emocionální, etické i sociálně vztahové. V každém dokumentu můžeme rozlišit několik rovin - téma dokumentu, hlavní postavu (její emoce a způsob, jakým řeší problémy, postoje, které zastává), prostředí, kde se dokument odehrává, a způsob, jakým byl celý dokument zpracován. Je dobré se se žáky na práci s dokumentárními filmy připravit a vědět, co od něj můžeme či nemůžeme očekávat.

Aktivita vede žáky k diskuzi o limitech zachycování skutečnosti formou dokumentárního filmu. Žáci pak přemýšlejí nad tím, co od dokumentárních filmů mohou očekávat, a vlastními slovy v pracovním listu formulují jejich přednosti a úskalí.

POSTUP:

1. Položíme žákům otázku, jaký je rozdíl mezi dokumentárním a hraným filmem. Krátce shrneme se závěrem, že dokumenty vyprávějí o skutečných lidech, vyprávějí příběhy o tom, co se děje ve skutečném světě.
2. Rozdělíme třídu do 2–4členných skupin. Každá skupina dostane PRACOVNÍ LIST s tabulkou.
3. Žákům položíme otázku: V čem vidíte přednosti, a v čem naopak úskalí zachycení reality, nějaké události, problému atd. formou dokumentárního filmu?
4. Dáme žákům čas na vzájemnou diskuzi a zápis svých názorů do tabulky v pracovním listu. Po uplynutí vymezeného času je vyzveme, aby stručně představili své názory ostatním ve třídě. Heslovitě je pak zapisujeme na tabuli.
5. Následnou společnou diskuzi vedeme jako shrnutí jednotlivých pohledů žáků na to, jak oni sami vnímají výhody a nevýhody dokumentárního filmu. Ve shrnutí se soustředíme na to, zda se ve formulacích žáků neobjevují body, které jsou vnímány různě. Např.: Dokumentární film je úzce zaměřený. Zatímco jeden žák může vnímat tento fakt jako přednost – film jde do hloubky tématu, druhý žák může postrádat širší souvislosti a považovat film za zkreslující. Žáky vedeme ke vzájemnému naslouchání, respektu k odlišnému vnímání a úvahám nad souvislostmi mezi našimi očekáváními od filmu a konkrétním filmovým zpracováním.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Aktivitu jsem testovala v 2. a 3. ročníku střední školy, jedna z tříd byla filmařsky pokročilejší, jedna běžná. V přínosech byla nejčastěji vyzdvihována informační hodnota a vzdělávací efekt dokumentárních filmů. Dále se objevovalo zachycení neopakovatelných momentů a nacházení nových faktů. Mezi úskalími žáci nejčastěji jmenovali možnost zkreslení skutečnosti, chtěního i nechtěního, ovlivňování diváků a také zneužití lidského neštěstí a příliš otevřené zachycování a zobrazování násilí, např. válečného, souvisejícího s přírodními katastrofami, zvířecí souboje či útoky na člověka apod. V diskuzi se objevovaly i úvahy nad nasazováním zdraví a životů filmařů v extrémních podmínkách, žáci živě debatovali o přijatelných hranicích. Dotkli jsme se i vhodné délky dokumentu či dokumentárního seriálu. Pokročilejší třída debatovala i o přípravě dokumentu, jakou roli hraje scénář, velikost štábu apod. Aktivita je vhodná pro jakoukoliv skupinu žáků, více i méně poučenou. Přesto je výhodou, může-li se učitel opřít o společně zhlédnuté dokumenty. Žáci pak diskutují produktivněji, spontánněji a živěji, není potřeba cílené vedení.

Ilona Horáčková, SPŠST, Panská 3, Praha 1

PŘEDNOSTI	ÚSKALÍ

JAK NA REFLEXI PO FILMOVÉ PROJEKCI

(autorka: Vlasta Urbanová¹)

Bez přehánění lze říci, že reflexe je v celém procesu sdílení dokumentárního filmu nejdůležitější. Bohužel se na ni ale v rutinně vyučovacího procesu často zapomíná. Bez reflexe však ztrácíme to, co nám práce s filmem nabízí: vzácné chvíle, kdy se, zasaženi silou příběhu, otevřeme a jsme ochotni aspoň na chvíli sejmout svoje masky.

SPOLEČNÉ SLEDOVÁNÍ FILMU

Samotná projekce filmu není jen obyčejným zapnutím počítače a dataprojektoru. Dochází při ní k něčemu mimořádnému, co běžný vzdělávací proces neumožňuje tak často: najednou tu nejsou na jedné straně „oni“ (učitelé), kteří něco sdělují, a na druhé straně „oni“ (žáci), kteří jsou poučováni. Najednou jsme tu „my“ (všichni společně), kteří sledujeme často velmi osobní zpodobění hrdinů dokumentárního filmu.

Pasivní sledování děje na plátně se mění v aktivní sdílení příběhu a už v této chvíli přichází první výzva: sledujme atmosféru ve třídě, **pozorujeme** žáky, jak film vnímají a prožívají, kdy ztichnou, nebo se naopak začínají vrtět. V každé třídě je projekce jiná. Záleží na atmosféře ve třídě, na jejích aktuálních problémech, ale i na roční či denní době, na náladě učitele. Se stejným snímkem tak můžeme pracovat roky a nikdy nás to neomrzí, pokud si v sobě zachováme citlivost vůči sdílení atmosféry při projekci.

PRÁCE S EMOCEMI PO PROMÍTNUTÍ FILMU

Při reflexi pracujeme s emocemi, které v žácích film vyvolal. Jelikož jsou osudy hlavních hrdinů většinou velmi silné, je tento krok zcela nezbytný. Vzájemné **sdílení pocitů** během reflexe nás navíc obohacuje v mnoha dalších ohledech.

Předně se žáci učí **naslouchat jeden druhému**. Pokud zvolíme tu nejjednodušší formu, kdy každý řekne jedno jediné slovo popisující jeho momentální rozpoložení, budou mít příležitost k vyjádření všichni. Najednou bude žákům zřejmé, že stejný film může v každém vyvolávat různé pocity. Někdo cítí smutek, zatímco druhý radost. Někdo pocituje beznaděj, a druhý naopak silně vnímá ve filmu poselství naděje. Je důležité pochopit, že pocit (na rozdíl od postoje či názoru) je vždy pravdivý. To dodá žákům odvalu hovořit, a to i těm, kteří často slýchají na své odpovědi učitelovo: „Špatně!“ Při sdílení pocitů

není nic špatné a nelze udělat chybu. Velmi brzy se tak rozpovídají i ti, kteří si zvykli ve škole raději mlčet.

Reflexe **vede žáky k respektu**. Žáci pochopí, že na věci je možné dívat se z různých úhlů. Kdybychom se jim něco podobného pokoušeli předat z pozice pedagogů, nikdy by se nám nepodařilo sestavit a předložit žákům tak přesvědčivou a důvěryhodnou mozaiku pocitů. Navíc se i my něco dozvídáme o žácích. Zjistíme, jak věci vnímají, a často se dostáváme přímo k důvodům, proč se naučili dívat na svět kolem sebe určitým způsobem. Právě proto se filmy dají využít nejen ve výuce, ale třeba i při práci výchovného poradce nebo metodika prevence. Sdílení pocitů po projekci nám umožňuje **vidět žáky více zblízka** a s hlubším porozuměním.

Přestanou-li se žáci bát vyjadřovat své pocity, **začnou se ptát**, protože chtějí opravdu slyšet odpovědi. To bývá v běžně pojatém vyučovacím procesu sice žádoucí, ale vzácné. Žáci si navíc odpovědi pamatují, protože se neptali jen pro formu, ale na základě skutečného zájmu. Stejně tak jsou ochotní na hledání odpovědí spolupracovat.

Dobře a důsledně provedená reflexe může časem vést i k tomu, že žáci přestanou chtít být pouze pasivními „konzumenty“ příběhu, ale probudí se v nich **zájem „něco udělat“**. A tady začíná skutečná radost z pedagogické práce: můžeme se porozhlédnout po svém nejbližším okolí a hledat, kde bychom mohli my sami něco společně změnit.

Je důležité, aby se žáci nejen učili vyjadřovat své pocity a respektovali pocity druhých, ale aby jim také rozuměli a uměli je vysvětlit. Proto je důležité **klást si otázku: PROČ?** Zcela nenápadně a přirozeně se tak žáci učí kriticky myslet i přemýšlet v souvislostech, aniž bychom my museli mentorovat nebo poučovat. Jde to vlastně samo – jen umět dát prostor.

¹ Vlasta Urbanová pracovala přes 20 let jako pedagožka, metodička prevence a výchovná poradkyně na Střední škole strojí, stavební a dopravní v Liberci. Byla jednou z prvních vyučujících, kteří začali používat dokumentární filmy ve výuce, s JSNS.CZ spolupracuje od jeho počátků jako lektorka a spoluautorka metodiky

JEDNO SLOVO

V praxi se osvědčilo **provést vždy** po projekci metodu „jednoho slova“. Je to dobrý start pro následné prohloubení sdílení pocitů. Zcela nezastupitelná je tato metoda v případech, že je film velmi emotivní a žáci bojují s dojetím nebo nejsou schopni cokoliv říct. Vhodné je „jedno slovo“ použít i v případě, že do konce hodiny už zbývá málo času – její provedení si totiž vyžádá jen několik minut.

Pojmenovat jedním slovem svůj pocit nebo to, co nám po zhlédnutí filmu zůstalo v hlavě, většinou dokážou všichni. Výjimečně se stává, že žák jen zavrtí hlavou nebo řekne, že vůbec neví. V takovém případě na něj netlačíme a respektujeme jeho rozpoložení. Je ale možné se k němu vrátit ve chvíli, kdy už všichni promluvili, a dát mu dodatečně prostor k vyjádření. Většinou už je klidnější a odpoví.

Je dobré jednotlivé **výpovědi zaznamenávat na tabuli**. Uvidíme pak přehledně, jak film působil na třídu jako celek, které emoce se opakovaly apod.

POSTUP:

1. Vyzvěte žáky, aby postupně říkali jedno slovo, které nejlépe ilustruje jejich pocit, dojem nebo náladu z filmu.
2. Žáci odpovídají postupně a nejlépe popořadě, aby bylo přehledně vidět, kdo už mluvil.
3. Jednotlivá slova zapisujte na tabuli, ale nijak nekomentujte. Můžete každé slovo při zápisu zopakovat, aby bylo srozumitelné pro všechny.
4. V případě, že někdo nechce odpovídat, vraťte se k němu na konci.
5. Žáci mohou opakovat stejná slova, pak zapisujte u daného slova čárky jako symbol pro opakování. Nicméně pobídněte je k nové formulaci či pojmenování dalšího silného pocitu z filmu.
6. Poté, co všichni odpověděli, je můžete vyzvat k doplnění komentářů k uvedeným slovům. Můžete se také přímo zeptat na slova, která vás zaujala a která je dobré rozvést.

Žáci mají někdy problém s pojmenováním svých pocitů – zvláště na počátku práce s filmem. Pro podobné případy je vhodné v rámci této metody použít **PRACOVNÍ LIST 1**, kde jsou uvedeny různé emoce. Žáci z nich mohou vybírat, případně doplnit, co podle nich chybí. Je také možné nechat v pracovním listu prostor pro vysvětlení. Žáci si tak lépe uvědomí, proč zvolili konkrétní emoci (dvě, tři – zadání může být libovolné). Pokud je formulování pocitů obzvláště obtížné, lze využít **PRACOVNÍ LIST 2**.

”

“

I.N.S.E.R.T.²

Na reflexi „jediným slovem“ lze navázat metodou I.N.S.E.R.T. Přestože se využívá především při práci s textem, dá se dobře využít i pro reflexi. Metoda pracuje se znaménky plus (+), minus (-), vykřičník (!), otazník (?) a dobře slouží pro vedení strukturované diskuze.

I.N.S.E.R.T. je vhodné provést také v situaci, kdy máme do hodiny pozvaného hosta. Otázky na něj pak vyplývají přirozeně a odpadá stres, že se nikdo na nic nezeptá. Výpovědi k jednotlivým znaménkům si žáci mohou připravit písemně, ale stejně dobře to dokážou i ústně.

POSTUP:

1. Rozdejte žákům **PRACOVNÍ LIST 3**
2. Ke znaménku plus žáci uvádějí, co na filmu vnímají jako **pozitivní**.
3. Ke znaménku minus naopak uvádějí, co vnímají jako **negativní**.
4. U vykřičníku je několik možností. Volte ideálně podle poselství filmu. Žáci mohou hovořit o tom, co pro ně bylo ve filmu **nové**, co považují za jeho **nejsilnější** část atp.
5. Otazník umožňuje klást **otázky**. Odpovědi pak lze poskytnout různými způsoby: společným hledáním, zadáním práce na příští hodinu, přímou odpovědí.
6. Následně postupně sdílejte, co si žáci zapsali k jednotlivým znaménkům. Nechte je diskutovat a vzájemně se doptávat. Nejprve prodiskutujte pozitivní momenty, poté negativní atd.
7. Závěry či komentáře nezapísejte. Věnujte se spíše usměrňování diskuze.

PĚTILÍSTEK

Metodu „pětilístek“ (psaní básničky v pěti řádcích) je možné použít kdykoli. Představuje vhodný způsob, jak přimět žáky napsat báseň volným veršem a zároveň tím vyjádřit emoce po filmu. Pro jednodušší tvorbu básniček je možné využít **PRACOVNÍ LIST 4**.

POSTUP:

1. Rozdejte žákům **PRACOVNÍ LIST 4** a vysvětlete jim zadání.
2. Volbu prvního slova (podstatného jména) můžete nechat na žácích, nebo ho zadejte sami. Další slova už doplňují žáci.
3. Přechzení básničky před ostatními je dobrovolné.

Pro pedagogy i žáky bývá překvapivé, že pomocí „pětilístku“ básničku napíše skutečně všichni. Navíc jsou žáci většinou ochotni své dílo sdílet s celou třídou. Básničky se dají ve třídě vyvěsit formou „tiché galerie“, mohou být součástí žákova osobního portfolia nebo z nich na konci školního roku může vzniknout sborník.

PŘÍKLAD:

	SVOBODA	
KŘEHKÁ	ŽIVOTODÁRNÁ	
OSVOBOZUJE	DÁVÁ	ZAVAZUJE
JE	JI	BRÁNIT
NUTNÉ		
VOLNOST		

R.A.F.T. – DOPIS

Metoda umožňuje žákům prostřednictvím dopisu jedné z postav vyjádřit emoce po zhlédnutí filmu a sdílet své pocity. Aktivita podporuje rozvoj kritického myšlení a nabízí procvičení celé škály vztahů. Žáci píšou o různých tématech, pro rozmanité adresáty, s rozličným záměrem a v různých formách. Aktivita je vhodná po projekci filmu a může také částečně sloužit jako reflexe.

POSTUP:

1. Žáci si sami zvolí následující detaily dopisu:
  - a/ R. (Role) – **Kdo** přesně bude psát postavě z filmu? Může to být kdokoliv z filmu i mimo něj.
  - b/ A. (Adresát) – **Komu** bude žák psát? Nemusí se vždy jednat o hlavního protagonistu.
  - c/ F. (Forma) – **Jakou** formu si žák zvolí? Dopis, email, výzvu, žádost atp.
  - d/ T. (Téma) – **Co** chce žák postavě sdělit? Chce přesvědčit, inspirovat nebo třeba kritizovat?
2. Následně si žáci mohou dopisy vzájemně přečíst ve dvojicích nebo v malých skupinách. Některé dopisy lze na závěr přečíst před celou třídou.
3. Ptáme se žáků, proč si zvolili právě danou postavu, co je na ní zaujalo.
4. Nikoho do čtení nenutíme. Jde o dobrovolnou aktivitu.
5. Reflexi je dále možné doplnit dalšími informacemi z filmu.

DISKUZE

Reflexi může být samozřejmě i jiná zvolená aktivita nebo volná diskuze. V počátcích však doporučujeme volit některou z výše uvedených metod, protože vám pomohou diskusi strukturovat a udržet. Umění diskuze je třeba se nejdříve naučit – platí to jak pro učitele, tak

pro žáky. Dobrá diskuze je možná jedině v bezpečném prostředí s tolerantními lidmi schopnými naslouchat. Do této úrovně lze postupně dospět prostřednictvím dobře a pravidelně prováděných reflexí.

Žáci nejsou moc zvyklí mluvit o svých pocitech před ostatními, vyjádření toho, co cítí, jim činí potíže. Je třeba s tím počítat. Je dobré mít připravené otázky, které žáky rozmluví. Osvědčilo se mi nechat žáky své pocity vyjádřit na papír, kdy měli moment, který na ně zapůsobil nejsilněji, zaznamenat na papír. Byla jsem překvapena, jak hodně se někteří žáci otevřeli a co vše psali. Důležité je na začátku žáky ujistit, že to je pouze pro vás a pokud nebudou chtít, nemusí to číst. Získají tak důvěru a otevřou se.

Marcela Svatáková, Střední škola gastronomická a hotelová, Praha

CO CÍTÍM?

POSTUP:

1. Z uvedeného seznamu vyberte jednu nebo více emocí (postoj, naladění), které po projekci cítíte.
2. Je možné využít i pravý sloupec, do kterého napíšete pár slovy důvod, proč jste konkrétní emoci vybral/a.

EMOCE	PROČ
Radost	
Smutek	
Naděje	
Beznaděj	
Zlost	
Chuť pomoci	
Zvědavost	
Nejistota	
Nedůvěra	
Zmatek	
Obdiv	
Vděčnost	
Dojetí	

REFLEXE POCITŮ

POSTUP:

1. Najděte panáčka, který vystihuje vaše současné pocity.
2. Řekněte číslo panáčka a důvod jeho výběru.

I.N.S.E.R.T.

POSTUP:

1. Ke znaménku plus napište, co na filmu vnímáte jako **pozitivní**.
2. Ke znaménku minus napište, co vnímáte jako **negativní**.
3. Do pole s vykřičníkem napište, který moment filmu na vás **nejsilněji** zapůsobil.
4. Do pole s otazníkem napište **otázky**, které vás k tématu filmu napadají.

+

-

?

!

PĚTILÍSTEK

POSTUP:

1. Napište do řádku **jedno** slovo = název, jméno, označení popisovaného (podstatné jméno).

--

2. Napište do řádku **dvě** slova = vlastnosti popisovaného (přídavná jména).

--	--

3. Napište do řádku **tři** slova = co dělá, jaké jsou jeho typické projevy (slovesa).

--	--	--

4. Napište čtyři slova nebo krátkou větu o čtyřech slovech = jaký k němu máte postoj, pocit z něj.

--	--	--	--

5. Napište do řádku **jedno** slovo = synonymum vystihující popisované.

--

FARIDULLÁH MÁ DNES VOLNO

Jens Pedersen, Taj Mohammad Bakhtari/Afghánistán, Dánsko/2013/17 min.

Během války v Afghánistánu přišla rodina jedenáctiletého Farídulláha o svůj dům a byla nucena strávit několik let v utečeneckém táboře. Aby měli z čeho žít, půjčuje si jeho otec peníze od majitele malé cihelny a ty pak splácí každodenní tvrdou dřinou všech členů rodiny. Farídulláhovým snem je chodit do školy. Už pátým rokem jsou ale jeho pracovními nástroji místo tužky a papíru lopata a dřevěné kolečko. I přes šedesát hodin týdně strávených těžkou prací při výrobě cihel a časté výtky věčně nespokojeného šéfa je Farídulláh plný obdivuhodné energie a věří, že si jednou otevře vlastní restauraci.

CÍL LEKCE

1. seznámit se s tématem rodiny v jiných zemích
2. uvědomit si význam vzdělání z hlediska kvality budoucího života
3. mít povědomí o překážkách ve vzdělávání dětí v rozvojových zemích

ON-LINE

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na: www.jsns.cz/lekce/faridullah-ma-dnes-volno

OBYČEJNÝ DEN

ANOTACE:

Prostřednictvím pracovního listu si žáci porovnají svůj běžný den s běžným Farídulláhovým dnem. Na základě tohoto jednoduchého srovnání si uvědomí rozdílné možnosti, jaké mají oni a jaké mají děti v nejchudších částech světa. Aktivita je motivační, její první část je potřeba zařadit před projekci filmu.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

- 1. stupeň:** člověk a jeho svět, jazyk a jazyková komunikace
- 2. stupeň:** člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, člověk a zdraví

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

OSV, VMEGS, VDO

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

DOPORUČENÝ VĚK:

10+

CÍLE:

- Žáci:
- uvědomují si rozdílné možnosti dětí žijících v našich podmínkách a dětí v jiných částech světa;
  - rozvíjejí svoji empatii a své altruistické postoje.

DĚLKA:

40 min. (včetně projekce filmu)

POMŮCKY:

- Pro každého žáka:
- PRACOVNÍ LIST
  - 2 tužky různých barev

POSTUP:

1. Před projekcí filmu si každý žák samostatně vyplní levou část **PRACOVNÍHO LISTU**, kde popíše, jak vypadá jeho běžný den.
2. Všichni společně provedeme krátké shrnutí.
3. Následuje projekce filmu.
4. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.
5. Vrátime se k zadání, které žáci dostali před projekcí, a požádáme je, aby své odpovědi zapsali a položky rozdělili na ty, které Farídulláh mohl či může ovlivnit, a na ty, které ovlivnit nemohl. Poté se vrátíme k pracovnímu listu a vyplníme jeho pravou část, tzn. tužkou odlišné barvy žáci popíší, co dělá během dne Farídulláh.
6. Opět provedeme shrnutí. Žáci uvedou rozdíly mezi svým a Farídulláhovým dnem (mohou podtrhovat v textu, psát na zvláštní papír nebo jen ústně sdělit). Můžeme s nimi také diskutovat o tom, co je ve filmu nejvíce překvapilo, co opravdu nečekali apod.
7. V závěru aktivity napíše každý žák Farídulláhovi přání k narozeninám – dbáme na to, aby bylo co nejkonkrétnější, neobsahovalo pouze „vše nejlepší k narozeninám, hodně zdraví“.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Žáky je vhodné v úvodu seznámit se situací v Afghánistánu (využít lze Otázky a odpovědi v informačních textech k filmu), případně zadat za domácí úkol (před aktivitou) zjistit některé faktografické údaje o této zemi.

Michal Bok, ZŠ Lužná u Rakovníka

OBYČEJNÝ DEN

CO DĚLÁM OBVYKLE DOPOLEDNE V BĚŽNÝ DEN?

CO ASI OBVYKLE DĚLÁ
FARÍDULLÁH DOPOLEDNE?

CO DĚLÁM ODPOLEDNE V BĚŽNÝ DEN?

CO ASI DĚLÁ FARÍDULLÁH ODPOLEDNE?

JAK POMÁHÁM RODIČŮM, JAKÉ
DOMA VYKONÁVÁM PRÁCE?JAK POMÁHÁ RODIČŮM FARÍDULLÁH,
JAKOU PRÁCI DĚLÁ?CO SLÝCHÁM OKOLO SEBE
PŘEVÁŽNOU ČÁST DNE?CO OKOLO SEBE SLÝCHÁ FARÍDULLÁH
PŘEVÁŽNOU ČÁST DNE?

KOHO NEBO CO NEJČASTĚJI VIDÍM OKOLO SEBE?

KOHO NEBO CO NEJČASTĚJI VIDÍ
OKOLO SEBE FARÍDULLÁH?

ŠKOLA ZÁKLAD ŽIVOTA

ANOTACE:

Žáci prostřednictvím aktivity kriticky zhodnotí svoje domácí povinnosti a porovnají je s povinnostmi hlavního hrdiny filmu. Zároveň reflektují své možnosti v porovnání se svými vrstevníky z chudých zemí, diskutují o významu vzdělání a zkoumají motivaci a chování hlavních aktérů snímku.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a jeho svět (1. stupeň ZŠ), člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, člověk a zdraví, člověk a svět práce

OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace, vzdělávání pro zdraví

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

8+

CÍLE:

Žáci:

- dokážou formulovat postřehy z filmu;
- jsou empatičtí k problémům druhých;
- si uvědomují význam vzdělání z hlediska kvality budoucího života;
- umějí kriticky zhodnotit svoje povinnosti v rodině.

DÉLKA:

90 min. (včetně projekce filmu)

POMŮCKY:

PRACOVNÍ LIST pro každého žáka

- psací potřeby a list papíru pro každého žáka

POSTUP:

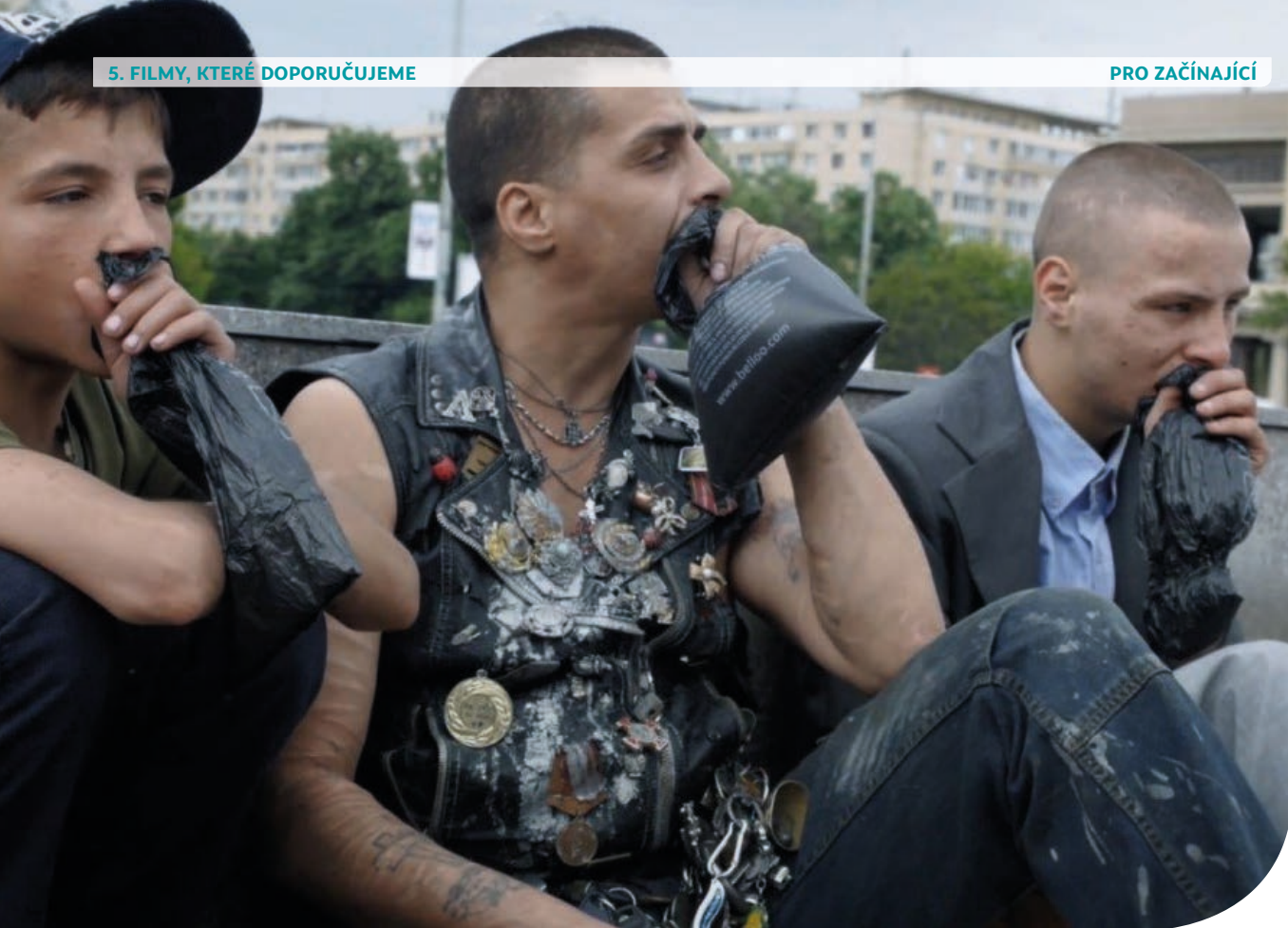
1. V úvodu hodiny rozdáme žákům **PRACOVNÍ LIST** a vyzveme je, aby do něj zaznamenali, jaké práce a jak dlouho musejí vykonávat v průběhu týdne. Krátce zhodnotí, jestli doma pomáhají hodně, nebo málo.
2. Rozdělíme žáky do 4 skupin. Každá skupina dostane zadání, aby během projekce sledovali chování jednoho z následujících protagonistů: Farídulláha, jeho otce, sester a předáka. Žáci si mohou zapisovat poznámky na list papíru.
3. Následuje **projekce části filmu** (0:01–11:20). V okamžiku, kdy bude předák dávat peníze otci, snímek zastavíme. Požádáme žáky, aby zapsali, jak bude podle nich příběh pokračovat. Poté, co zapíší, **projekci filmu dokončíme**.
4. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.
5. Poté se ptáme: Kdo správně odhadl dokončení příběhu? Kdo si myslel něco jiného? Co to bylo?
6. Žáci porovnají své domácí povinnosti s povinnostmi Farídulláha.
7. Vyzveme skupiny, aby zhodnotily, čeho si u sledované osoby všimly, co je zaujalo a proč.

ŠKOLA ZÁKLAD ŽIVOTA

MOJE POVINNOSTI

DEN	POVINNOSTI
Pondělí	
Úterý	
Středa	
Čtvrtek	
Pátek	
Sobota	
Neděle	

HAIDUC – ŽIVOT NA ULICI

Annelies Kruk a Anneke de Lind van Wijngaarden/Nizozemsko/2014/18 min.

Když bylo Nicuovi pouhých sedm let, utekl ze strachu z věčně agresivního a opilého otce z domova. Od té doby žije v ulicích rumunské Bukurešti a většinu času tráví zdrogovaný ve společnosti dalších mladistvých narkomanů. Vdechování toxických výparů z igelitových sáčků mu zničilo zdraví natolik, že během dvouměsíčního pobytu v nemocnici skoro zemřel. Tvrdí, že by se rád uzdravil a začal znovu chodit do školy. Nejdříve se ale musí zbavit své závislosti a zhoubného vlivu věčně zfetovaných „kamarádů“. Podaří se mu s podporou opatrovnice Ralucy začít nový život?

CÍLE LEKCE

1. umět vhodnou formou vyjádřit svá práva a práva jiných
2. zamyslet se nad nebezpečím drog a drogové závislosti
3. respektovat jednání ostatních lidí

ON-LINE

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na: www.jsns.cz/lekce/haiduc-zivot-na-ulici

ČTYŘLÍSTEK PRO ŠTĚSTÍ

ANOTACE:

Prostřednictvím aktivity se žáci zamyslí nad tím, co je v životě činí šťastnými, a nad faktory, které štěstí jedince ovlivňují. Dále je aktivita vede k tomu, aby si uvědomili příčiny a důsledky užívání drog a nebezpečí drogové závislosti obecně.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, člověk a zdraví, jazyk a jazyková komunikace
OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, vzdělávání pro zdraví, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO
(ZŠ) OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

12+

CÍLE:

Žáci:
– si uvědomují, co je činí šťastnými;
– se zamyslí nad nebezpečím drog a drogové závislosti.

DĚLKA:

45 min. (včetně projekce)

POMŮCKY:

– papír A4 pro každého žáka a do dvojice
– psací potřeby

POSTUP:

1. Na začátku hodiny vyzveme žáky, aby na prázdný list papíru či do sešitu nakreslili čtyřlístek (mohou jej dle libosti vybarvit).
2. Žáci do každého lístku napíší (nebo nakreslí) jednu věc, která je činí šťastnými. Měli by psát ty nejdůležitější věci – například rodina, kamarádi, zdraví, dobrý prospěch...
3. Uvedeme film, který bude následovat; vyzveme žáky, aby během filmu přemýšleli nad tím, co chybí hlavnímu hrdinovi ke štěstí.
4. Následuje **projekce filmu**.
5. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.
6. Vrátime se k zadání, které jsme rozdali před projekcí, a požádáme žáky, aby své odpovědi zapsali do sešitu a položky rozdělili na ty, které Nicuo mohl či může ovlivnit, a na ty, které ovlivnit nemohl či nemůže (sem budou patřit např. záležitosti spojené s rodinou apod.).
7. Poté se vrátíme k otázce: *Co chybí hlavnímu hrdinovi ke štěstí?* Ptáme se žáků, co je na filmu a hlavním hrdinovi nejvíce zaujalo nebo překvapilo, s čím souhlasí, a s čím mají naopak problém, jak situaci hlavního hrdiny ovlivňují drogy, které jsou všude kolem něj.
8. Požádáme žáky, aby ve dvojici nakreslili Nicuův „čtyřlístek štěstí“. Jak bude vypadat a proč?
9. Následují prezentace a diskuze. Na závěr se žáků zeptáme: *Proč myslíte, že hrdina filmu dostal přezdívku Gangster? Co za tím stojí? Jak moc mohou jeho další život ovlivnit drogy, které ho od dětství obklopují? Co byste udělali vy na jeho místě? Snažili byste se svůj život změnit sami? Nebo byste čekali na pomoc druhých?*

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Aktivitu jsem vyzkoušel se žáky 8. třídy. V rámci reflexe po filmu měla řada žáků problém popsat své pocity. Nejspíše se styděli pojmenovat, co cítí, nebo se báli „udělat chybu“, i když jde o jejich osobní názor. Na takovouto situaci většinou reaguji ujištěním, že jakákoliv odpověď je lepší než žádná. Během diskuze po filmu se žáci shodli na tom, že Nicuovi nejvíce chybí rodina. Bylo zřejmé, že si dobře uvědomují pojem rodina a porovnávají svou rodinnou situaci se situací Nicua. Při tvorbě čtyřlístku zjistili, že jejich štěstí vypadá úplně jinak než to Nicuovo. Většina z nich uvedla, že pro Nicua představuje štěstí kurátorka, kamarádi a drogy. V případě drog a přátel žáci diskutovali o kladných a záporných stránkách těchto bodů. Každý řekl v jedné větě vizi vlastní budoucnosti. Ve většině případů nešlo o prázdná slova. Bylo cítit, že i ti, kteří měli ze začátku obtíže formulovat své pocity, vážně uvažují o vlastním štěstí ve svém životě.

Pavel Mikoláš, ZŠ Benešova, Třebíč

FÉROVÁ MÓDA

Johannes Kizler/Německo/2011/1 min.

V prostředí reklamního studia se fotí pohledná modelka v exkluzivním modelu. Najednou se jí na šatech objevuje tmavá šmouha. Není všechno zlato, co se třpytí. Stylové oblečení, které si kupujeme v módních obchodech, dost možná ušily chudé děti v rozvojovém světě. Nákupem textilu s certifikátem fair trade podpoříme spravedlivé podmínky, za kterých se zboží vyrábí.

CÍLE LEKCE

Žáci:

1. znají podmínky, za kterých bývá zboží vyráběno v rozvojových zemích
2. uvědomují si, jakou cestu musí urazit zboží, než se dostane k zákazníkovi
3. uvědomují si, co vše je skryto za výrobou oblečení, a zaujmají k této problematice vlastní stanovisko

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/ferova-moda

PŘÍBĚH OBLEČENÍ

ANOTACE:

Prostřednictvím aktivity se žáci seznámí s podmínkami, při nichž se vyrábí látky a oblečení prodávané (nejen) ve velkých módních řetězcích. Zamyslí se nad tím, jak mohou svým chováním ovlivnit životní podmínky zaměstnanců textilních továren, kteří toto oblečení šijí.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: jazyk a jazyková komunikace, člověk a společnost, člověk a příroda

OV: jazykové vzdělávání a komunikace, společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, přírodovědné vzdělávání

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VDO (ZŠ), VMEGS, ENV OV: OVDS, ČŽP

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

13+

CÍLE:

Žáci:

- uvědomují si, co vše je skryto za výrobou oblečení, a zaujímají k této problematice vlastní stanovisko;
- navrhnou možná řešení problému neférově vyráběných látek a oblečení.

DĚLKA:

60 min. (včetně projekce spotu)

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST 1** pro každého žáka
- **PRACOVNÍ LIST 2 A–D** pro každého žáka
- psací potřeby pro každého žáka

POSTUP:

1. Na začátku aktivity vyzveme žáky, aby se podívali na štítky na svém oblečení a zjistili, v jaké zemi bylo vyrobeno a z jakého je obchodního řetězce. Zjištěné údaje zapíší do první části **PRACOVNÍHO LISTU 1**, kde také odpoví na uvedené otázky týkající se jejich oblečení.
2. Po dokončení samostatné práce diskutujeme se žáky o jejich odpovědích.
3. Následuje **projekce spotu**.
4. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.
5. Po promítnutí spotu žáci do druhé části pracovního listu poznamenají, co je při projekci napadlo. Poté pustíme spot znovu a žáci si do pracovního listu zapíší jednu větu, do které by shrnuli to nejdůležitější, co si ze spotu odnesli.
6. Rozdělíme žáky do čtyř skupin a rozdáme každé skupině jeden z textů z **PRACOVNÍHO LISTU 2 A–D**, zachycujícího podmínky, při nichž se vyrábí látky a oblečení. Skupiny mají za úkol si texty přečíst a poté připravit krátkou (pětiminutovou) prezentaci pro ostatní.

TIP:

Na závěr každý ze žáků napíše krátkou reflexi, co se dozvěděl, jestli se nějak změnil jeho spotřebitelské chování apod. Následuje závěrečná diskuze – žáci se zamyslí nad tím, jak by oni sami mohli přispět k řešení tohoto problému.

Přečtení textů ve skupině a přípravu prezentace pro ostatní lze zadat jako domácí úkol na druhou hodinu.

Nechte žáky za domácí úkol zjistit, jaké jsou aktuální náklady na výrobu spotřebního zboží.

PŘÍBĚH OBLEČENÍ

ČÁST A

1. Jaká je značka mého oblečení?

---

2. Z jaké země oblečení pochází?

---

3. Kde většinou oblečení nakupuji?

---

4. Kterými kritérii se při nákupu řídím?

---

5. Jak dlouho obvykle tričko či kalhoty nosím/používám?

ČÁST B

1. Co tě k problematice zachycené ve spotu ještě napadlo?

---

2. Pokus se v jedné větě formulovat to nejdůležitější, co spot sděluje.

PŘÍBĚH OBLEČENÍ

SKUTEČNÁ CENA AKČNÍCH SLEV: KDO ŠIJE KALHOTY ZA 300 KČ?

Devadesát procent zaměstnanců bangladéšských textilních továren tvoří ženy. Bangladéšské dělnice běžně pracují až 100 hodin týdně, tedy více než 14 hodin denně včetně neděle. Jejich platy přitom neumožňují pokrytí ani základních životních nákladů. Minimální mzda 3 000 taka měsíčně (asi 829 korun) zdaleka nestačí k zajištění důstojného životytí pro dělníky a jejich rodiny.

„Nová minimální mzda (v Bangladéši) ve výši 21 amerických centů (asi čtyři koruny) za hodinu rozhodně nestačí na to, aby s ní člověk vyžil. Přestože dělníci pracují po extrémně dlouhou pracovní dobu ve velmi těžkých podmínkách, jsou sotva schopni se uživit. Je naprosto zarážející, že průmysl, který vydělává dvanáct miliard dolarů ročně, takto neuctivě zachází se svojí pracovní silou,“ říká Sharan Burrow, generální tajemnice Mezinárodní odborové konfederace (ITUC).

Podle výzkumné zprávy, vydané v roce 2009 mezinárodní koalicí Clean Clothes Campaign, jsou zisky a rostoucí podíl na trhu velkých oděvních řetězců, jako jsou Carrefour, Tesco, Lidl a další, vykoupeny narůstající chudobou, otřesnými pracovními podmínkami a porušováním práv dělníků, kteří šijí oblečení prodávané v těchto a dalších řetězcích.

RYCHLÁ MÓDA, NÍZKÉ MZDY

Základním principem takzvané rychlé módy (fast fashion), kterou dnes provozuje řada známých oděvních značek, je velmi rychlá obměna nabízeného zboží, které si zákazník může koupit již pár týdnů po jeho uvedení na módní přehlídce. Modely v obchodech se rychle mění a obvykle jsou k dostání jen v několika málo kusech, což vytváří dojem exkluzivity a vede k pocitu, že „když si to nekoupím dnes, zítra už může být pozdě“. Mezi společnostmi, které vsadily na tuto rychle se měnící a cenově dostupnou módu, patří například H & M nebo Zara.

Snaha o cenovou dostupnost však často vede k tomu, že požadavek na cenu ustupuje před požadavkem na kvalitu. Vzhledem k velkému množství dodavatelských továren si obchodní řetězce mohou diktovat výkupní ceny i dodací lhůty a asijští dodavatelé se tak ocitají pod neustálým tlakem. Těmi, kdo tento tlak ze strany řetězců pociťují nejvíce, jsou však řadoví zaměstnanci továren, kteří požadované zboží šijí během dlouhých přesčasů za velmi nízké mzdy.

Jak se dělí zisk za prodej trička s cenou 250 Kč

TI DRUZÍ

Willem Timmers, Ilja Kok/Nizozemsko, Etiopie/2011/25 min.

Na jihu Etiopie žijí lidé kmene Mursi. Jejich ženy jsou známé tím, že si do spodního rtu vkládají zdobené talířky a do ušních boltců obrovské náušnice. Ne všechny jejich ozdoby jsou ale tradiční. Řadu těch nejbizarnějších si totiž vyrábějí až v poslední době a zdobí se jimi jen tehdy, když do jejich vesnice míří turisté toužící po zajímavých fotkách ze své exotické dovolené a ochotní za jejich pořízení dobře zaplatit. Humorný a zároveň mrazivý film ukazuje prostřednictvím konfrontace světů svérázné domorodé ženy a holandské turistky ničivé dopady turistického ruchu na život tradičních komunit.

CÍLE LEKCE

1. uvědomit si vliv rozvinutého světa na příslušníky původních kultur
2. respektovat jiné kultury a tradice
3. chovat se k příslušníkům jiných kultur s respektem a bez předsudků

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/ti-druzi

CK GALAXY

ANOTACE:

Pomocí popisu imaginární situace se žáci zamyslí nad způsoby chování člověka, který cestuje za poznáním do různých částí světa. Prostřednictvím této zábavné formy se pokusí stanovit zásady chování v neznámém sociokulturním prostředí.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

člověk a příroda, člověk a společnost

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

MKV, ENV, OSV, VMEGS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

sociální a personální, komunikativní

DOPORUČENÝ VĚK:

12+

CÍLE:

Žáci:

- přemýšlejí o tom, jaké chování v oblasti turismu je důstojné, a to z pohledu hosta i hostitele;
- znají pravidla, která je dobré při cestování dodržovat;
- si uvědomují význam soukromí pro člověka.

DĚLKA:

2 × 45 min.

POMŮCKY:

- **PRACOVNÍ LIST** pro každého žáka
- velký arch papíru do každé skupiny
- fixy

POSTUP:

1. Nejprve žákům přiblížíme téma, kterým se budeme zabývat, a to cestovní ruch dnes i v budoucnosti. Sdělíme jim, že budeme probírat různé aspekty cestování. Na úvod jim můžeme poskytnout informace z oblasti turistiky, které najdete např. na www.czso.cz/csu/czso/cestovni_ruch nebo ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained anebo se seznámit s informačním textem Otázky a odpovědi.
2. Rozdáme žákům **PRACOVNÍ LIST**. Ti si nejprve přečtou jeho první část – text Chcete si přivydělat? Přidejte se k nám! Poté žákům řekneme, ať si představí, že jim je mezi 20–40 lety. Jejich úkolem je individuálně vyplnit dotazník (do kolony povolání vyplní to, co by chtěli v životě dělat).
3. **Promítáme žákům film.**
4. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4**.
5. Poté vyhodnotíme vyplněné dotazníky – lze provést společně nebo ve skupinách po 5–7. U jednotlivých otázek sečteme kladné a záporné odpovědi, u otázky 2 uvedeme i průměrnou hodinovou sazbu, u otázky 4 sečteme množství uvedených kontaktů.
6. Následuje řízená diskuze, ptáme se: Kde začíná soukromí člověka? Které činnosti uvedené v dotazníku jste považovali za „intimní“ a proč? Které chování lidí ve filmu narušovalo podle vás důstojnost zúčastněných? Co vše jsme ochotni udělat za peníze? Jak hodnotíte výsledek dotazníku v naší třídě/skupině? Jak z tohoto pohledu hodnotíte své odpovědi? apod.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE

Aktivita se dá zvládnout v předepsaném čase, je zábavná, ale je nutné s ní pracovat zodpovědně, aby se z ní neztratil informační charakter. Doporučuji žákům specifikovat jednotlivé body dotazníku (např. u otázky „Martan mě může zaznamenávat při práci“ je třeba uvést, že zisk většiny profesí se díky ekonomické krizi pohybuje hluboko pod jejich současným standardem). V závěrečné reflexi, která se provádí formou diskuze, je dobré celou aktivitu vztáhnout k zhlédnutému filmu, zamyslet se nad sebou samými v roli „Martanů“ při návštěvě jiných kultur, ale i nad zaniklými kulturami. Doporučuji ptát se jednotlivě na hranice soukromí, proč by se nenechali sledovat o Vánocích apod., žáci se na základě otázek následně hezky rozmluvili. Dobré je začít povídáním: Představte si, že jsme se posunuli o 40 let dopředu a lidstvo udělalo obrovský posun v oblasti mezigalaktické komunikace a cestování...

Tereza Vodičková, SSOŠ a SSOU BEAN, s. r. o., Praha

CK GALAXY

CHCETE SI PŘIVYDĚLAT? PŘIDEJTE SE K NÁM!

Píše se rok 2062. Je padesát let po globální ekonomické krizi, která výrazně snížila životní úroveň všech obyvatel celé planety. Na Zemi pravidelně přistávají výpravy Marťanů. Cestují zejména do zemí, které nejsou zemědělsky, energeticky a surovinově soběstačné, tedy zemí, které si na základní životní potřeby musejí vydělat jiným způsobem. Takovou zemí je bohužel i Česko.

Návštěvy Marťanů se odehrávají poměrně rychle, protože jejich organismy se nedokážou s naším prostředím vyrovnávat déle než 24 hodin. Protože však letí na planetu Zemi z dost velké dálky, touží si za tuto krátkou dobu odvézt co možná nejvíce vzpomínek.

Nejllepší cestou pro ně je získat co nejvíce digitálních fotografií a krátkých videosekvencí, protože ty dokáže jejich mozek ve spánku libovolně promítat ve zvolených kombinacích. Marťani tak mohou opakovaně prohlížet a znovu prožívat vše, co na naší naprosto odlišné a pro ně fascinující planetě viděli. A protože Marťan je tvor velmi zvědavý, zajímá ho náš život ve všech jeho aspektech, i věci, které jsou pro nás naprosto běžné. Jediné Marťanovo oko, ve kterém je současně integrován snímací přístroj, tak netouží po ničem jiném, než zaznamenávat a zaznamenávat.

A zde nastupujete do děje našeho příběhu Vy, milí Pozemšťané. Prosíme, vyplňte následující krátký dotazník co nejpoctivěji. Trh a zejména naše ekonomická situace si žádají, abychom Marťanům stanovili co možná nejvýhodnější ceny. Nejvýhodnější pro nás, samozřejmě. Proto potřebujeme vědět, za jakých finančních podmínek jste ochotni spolupracovat. Naším společným cílem je co nejvíce vydělat, ale zároveň neodradit Marťany od cesty k nám. Přeci jen k nám letí pět let, a cena tak nesmí být přemrštěná. Pozor, hrozí reálné nebezpečí, že budou létat na Jupiter!

Za Vaši spolupráci a pravdivé vyplnění dotazníku děkujeme!

Ministerstvo meziplanetárního turistického ruchu

CK GALAXY – DOTAZNÍK

JMÉNO: .....

VĚK: .....

POVOLÁNÍ: .....

1) Jste za finanční odměnu ochoten/ochotna nechat se Marťanem během dne doprovázet, fotografovat a natáčet? ..... ANO—NE

2) Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, prosíme o vyplnění následující ankety (uvedte i hodinovou sazbu, za jakou jste ochoten/ochotna nechat se při dané činnosti dokumentovat):

Marťan mě může zaznamenávat v práci: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při procházce nebo projížďce na kole: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při grilování s partou mých přátel: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při úklidu domácnosti: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při rodinné oslavě narozenin: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při jídle: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat, když jsem nemocný: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při víkendovém výletu s rodinou: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při sportování: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při sprchování: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při telefonování: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při milování: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat při pobytu na WC: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat o Vánocích (přes den i večer): ..... ANO—NE
částka za hodinu:

Marťan mě může zaznamenávat ve spánku: ..... ANO—NE
částka za hodinu:

3) Jste ochoten/ochotna na uvedené částky uzavřít závazné smlouvy s naší cestovní agenturou? (V případě nedodržení smlouvy z Vaší strany na Vás budou uplatňovány finanční i jiné smluvní sankce.) ..... ANO—NE

4) Pokud jste ochotni smlouvu podepsat a získat uvedené finanční odměny, uveďte KONTAKT na Vás:

.....
.....
.....

BEZ DOZORU

DLV BBDO/Zimbabwe/ 2001/ 1 min.

Co všechno se dá dělat, když nás nehlídají dospělí? Můžete válet pneumatiky, rozhazovat listí, s partou kamarádů skákat po posteli rodičů, aniž by vám někdo vynadal, nebo si třeba zkusit tátovo oblečení. Je to prima. Ale jen do té doby, než si uvědomíte, že žádní dospělí se už nevrátí. Průměrná délka života v Zimbabwe je kvůli AIDS 37 let.

CÍLE

1. mít informace o nebezpečí, prevenci a výskytu HIV/AIDS
2. přemýšlet o problému, umět o něm diskutovat a zaujímat stanoviska
3. nést zodpovědnost za své chování

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/bez-dozoru

PRAVDA A LEŽ O HIV/AIDS

ANOTACE:

Aktivita slouží žákům k zopakování a upevnění znalostí o HIV/AIDS. Žáci označují pravdivá a nepravdivá tvrzení o HIV/AIDS v pracovním listě. Svá stanoviska argumentují, vysvětlují a v diskuzi konfrontují s názory spolužáků.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: jazyk a jazyková komunikace, člověk a zdraví, člověk a společnost
OV: jazykové vzdělávání a komunikace, vzdělávání pro zdraví, společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV
OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k učení, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

CÍLE:

Žáci:
– mají základní znalosti o HIV/AIDS;
– znají možnosti nákazy HIV a způsoby ochrany;
– si uvědomují „mýty“ kolem HIV/AIDS a dokážou je vyvrátit.

DĚLKA:

30–45 min.

POMŮCKY:

– **PRACOVNÍ LIST** pro každého žáka
– interaktivní tabule (není nutná, ale usnadní práci), fixy

POSTUP:

1. **Promítneme spot.**
2. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.
3. Každému žákovi rozdáme **PRACOVNÍ LIST**.
4. Žáci jej samostatně vyplní.
5. Následuje společná práce – kontrola odpovědí, kdy žáci zapisují správné výsledky do prezentace pracovního listu na interaktivní tabuli. V případě potřeby svá tvrzení vysvětlují, doplňují a argumentují.
6. Ve svém pracovním listu si označují nesprávné odpovědi a samostatně na něm ohodnotí své znalosti o HIV/AIDS.
7. Diskutujeme o tom, co přináší život s HIV/AIDS. Rozebereme hlavně sporné otázky, u kterých se nejvíc lišily odpovědi nebo které většina žáků zodpověděla nesprávně. Pro zodpovězení otázek využijeme **PRACOVNÍ LIST 2** nebo Otázky a odpovědi v lekci on-line.

CO VÍŠ O HIV/AIDS?

OZNAČ KŘÍŽKEM ODPOVĚĎ, KTERÁ JE PODLE TEBE SPRÁVNÁ.

TVRZENÍ	ANO	NE	NEVÍM/ MOŽNÁ
1. HIV se přenáší kašláním a kýčáním.			
2. HIV napadá červené krvinky.			
3. Test z krve je přesnější než ze slin.			
4. Objímat se s HIV pozitivním člověkem je bezpečné.			
5. V ČR existuje 7 specializovaných AIDS center, kde mohou HIV pozitivní osoby požádat o pomoc.			
6. Používání prezervativu stoprocentně chrání před HIV.			
7. HIV se přenáší nechráněným pohlavním stykem.			
8. Při tetování nebo piercingu se lze nakazit HIV.			
9. HIV se nepřenáší bodnutím hmyzu.			
10. Na léčbu HIV/AIDS již existuje lék, kterým lze nemoc vyléčit.			
11. HIV se přenáší sdílením (půjčováním) jehel a stříkaček při užívání drog.			
12. Původcem nemoci AIDS je virus HIV.			
13. HIV se mohou nakazit při prvním pohlavním styku.			
14. K přenosu HIV může dojít mezi matkou a dítětem během těhotenství, porodu či kojení.			
15. AIDS je nemoc pouze homosexuálních mužů.			
16. Nemoc AIDS lze úplně vyléčit.			
17. HIV se přenáší líbáním.			
18. Onemocnění AIDS bylo poprvé popsáno v roce 1981.			
19. Před HIV se mohou chránit očkováním.			
20. To, že někdo je nakažený HIV, poznám, když se na něj podívám.			

CO VÍŠ O HIV/AIDS? – SPRÁVNÉ ODPOVĚDI

TVRZENÍ	SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ
1. HIV se přenáší kašláním a kýcháním.	NE
2. HIV napadá červené krvinky.	NE
3. Test z krve je přesnější než ze slin.	ANO
4. Objímat se s HIV pozitivním člověkem je bezpečné.	ANO
5. V ČR existuje 7 specializovaných AIDS center, kde mohou HIV pozitivní osoby požádat o pomoc.	ANO
6. Používání prezervativu stoprocentně chrání před HIV.	NE
7. HIV se přenáší nechráněným pohlavním stykem.	ANO
8. Při tetování nebo piercingu se lze nakazit HIV.	ANO
9. HIV se nepřenáší bodnutím hmyzu.	ANO
10. Na léčbu HIV/AIDS již existuje lék, kterým lze nemoc vyléčit.	NE
11. HIV se přenáší sdílením (půjčováním) jehel a stříkaček při užívání drog.	ANO
12. Původcem nemoci AIDS je virus HIV.	ANO
13. HIV se mohou nakazit při prvním pohlavním styku.	ANO
14. K přenosu HIV může dojít mezi matkou a dítětem během těhotenství, porodu či kojení.	ANO
15. AIDS je nemoc pouze homosexuálních mužů.	NE
16. Nemoc AIDS lze úplně vyléčit.	NE
17. HIV se přenáší líbáním.	NE
18. Onemocnění AIDS bylo poprvé popsáno v roce 1981.	ANO
19. Před HIV se mohou chránit očkováním.	NE
20. To, že někdo je nakažený HIV, poznám, když se na něj podívám.	NE

HLAS ZA KOZU

Jeroen van Velzen/Nizozemsko/ 2014/ 51 min.

Říká se, že vlastní společnosti nejlépe porozumíme při pohledu na své děti... Keňskou základní školu Majaoni zachvátila předvolební horečka – tři kandidáti z řad studentů tu usilují o zvolení do funkce školního prezidenta. Průběh volební kampaně se v principu neliší od klasických politických tanečků – nechybí v ní focení na plakáty, mítinky, velká hesla, proslovy ani nepokrytý populismus. Metody, jak si získat respekt a uznání spolužáků, se u každého z kandidátů různí, všechny však spojuje naděje, že prestižní funkce jim zajistí lepší budoucnost v keňské společnosti. Kdo nakonec vyhraje a čím přesvědčí ostatní, že je ten nejlepší kandidát?

CÍL LEKCE

1. přemýšlet o předpokladech a vlastnostech člověka, který zastává veřejnou funkci
2. zamyslet se nad mechanismy fungování voleb
3. zamyslet se nad tím, jak vidím sám sebe a jak mě vidí ostatní

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/hlas-za-kozu

TŘÍDNÍ VOLBY

ANOTACE:

Aktivita vede žáky k budování zdravého sebevědomí. Prostřednictvím pracovního listu se žáci zamýšlejí nad pozitivními vlastnostmi, které je charakterizují, a zároveň se učí oceňovat kvality druhých.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, člověk a příroda, OV: společensko-vědní vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace, přírodovědné vzdělávání

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VMEGS, MV, VDO (ZŠ) OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské
OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

14+

CÍLE:

Žáci:
– si uvědomují svoje pozitivními vlastnosti
– dokážou najít a zformulovat kladné stránky svých spolužáků.

DĚLKA:

90 min.

POMŮCKY:

– PRACOVNÍ LIST pro každého žáka
– psací potřeby

POSTUP:

1. Rozdáme žákům **PRACOVNÍ LIST** a vyzveme je, aby sepsali pět vlastností, kterých si na sobě cení (Jak vidím sám sebe). Na vypracování jim ponecháme nejvýše 5 minut. Poté každý vyhledá pět spolužáků, kteří o něm napíšíou jednu pozitivní větu (Jak mě vidí druzí). Na vypracování této části úkolu žákům necháme maximálně 10 minut.
2. Žáci porovnají svá vyjádření a vyjádření spolužáků. Výsledky mohou sdílet ve dvojicích, ve skupině, ve třídě nebo individuálně.
3. Následuje **projekce filmu**.
4. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.
5. Náhodně vybereme dva žáky, kteří společně s námi vytvoří porotu. Ostatní žáky rozdělíme do skupin po pěti. Žáci se v rámci skupin domluví, kdo bude kandidovat do školního parlamentu (1 kandidující, 4 členové štábu). Pro kandidujícího vytvoří skupina plakát, v němž využije všech pozitivních vlastností žáka uvedených v pracovním listu. Kandidující si sestaví volební řeč a členové štábu pomáhají při veřejné prezentaci – mohou využít mobil, tablet, interaktivní tabuli. Skupiny mají na práci 20 minut.
6. Skupiny postupně představují výsledky své práce. Porota hodnotí práci skupin a určí vítěze.
7. Na závěr diskutujeme o tom, co se vám v jednotlivých rolích líbilo, co vám bylo naopak nepříjemné. Co byste ve škole změnili, pokud by to bylo ve vaší moci?

TŘÍDNÍ VOLBY

JAK VIDÍM SÁM SEBE

Napište pět pozitivních vět o sobě.

1.

2.

3.

4.

5.

JAK MĚ VIDÍ DRUZÍ

Vyhledejte pět spolužáků a vyzvěte je, aby o vás napsali pět pozitivních vět.

1.

2.

3.

4.

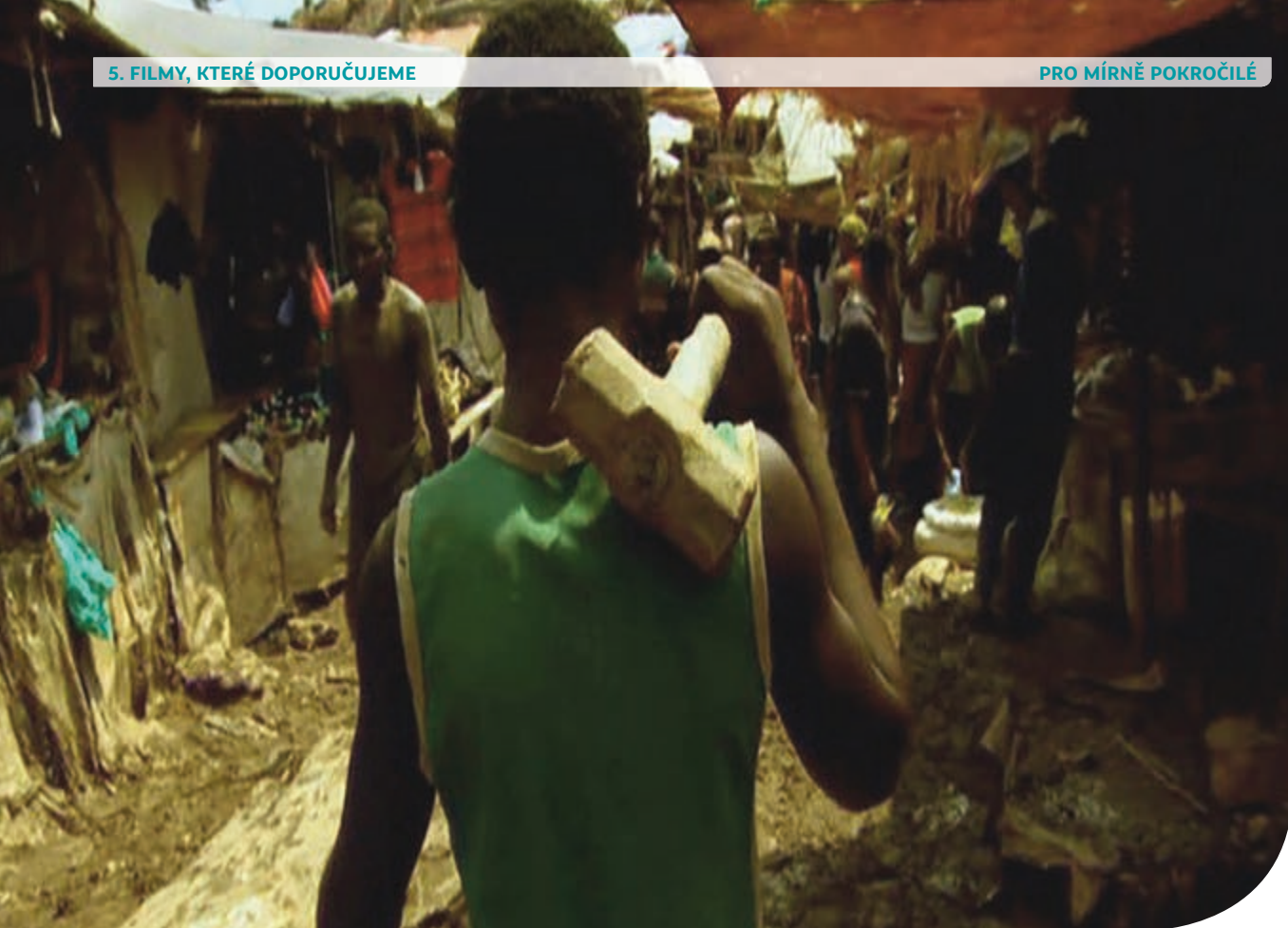

5.

KREV V MOBILECH

Frank Piasecki Poulsen/Dánsko, Německo/2010/52 min.

Napadlo vás někdy, že se ve vašem mobilu mohou skrývat vzácné minerály „potřísněné krví“ obětí války v Kongu? Ne, to není žert – bez vzácných minerálů, jejichž drtivá většina pochází z ilegálních dolů v této zemi, by se totiž váš mobil neobešel. Dánský režisér Frank Piasecki Poulsen své pátrání začíná na Světovém mobilním kongresu v Barceloně. Šokován zjišťuje, že mu žádný z výrobců nemůže zaručit, že právě jeho mobily nemají s válkou o naleziště minerálů v Demokratické republice Kongo nic společného. Vypraví se proto na místo činu a po náročné cestě se dostává do jednoho z největších dolů v regionu v konžské Bisie.

CÍLE LEKCE

1. seznámit se se situací v Kongu a vnímat problémy této země v souvislostech
2. uvědomit si propojenost globální ekonomiky
3. uvědomit si, že globální problémy se týkají každého z nás

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/krev-v-mobilech

ŽIVOT MOBILNÍHO TELEFONU

ANOTACE:

Aktivita žákům pomůže utřídit informace o „životním“ cyklu mobilního telefonu, získané z filmu. Do tabulky na pracovním listě si žáci zaznamenají, v jakých zemích (rozvojových či vyspělých) dochází k jednotlivým etapám výroby, užívání a likvidace běžného mobilu.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace, člověk a příroda

OV: společenskovední vzdělávání (občanský vzdělávací základ), jazykové vzdělávání a komunikace, přírodovědné vzdělávání

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

GV: OSV, VMEGS, ENV

OV: OVDS, ČŽP

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

16+

CÍLE:

Žáci:

- si uvědomují propojenost globální ekonomiky;
- znají některé problémy rozvojových zemí a jejich zájem o světové dění se zvýší.

DĚLKA:

25 min.

POMŮCKY:

PRACOVNÍ LIST pro každého žáka
psací potřeby pro každého žáka

POSTUP:

1. Pustíme film.

2. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit.

3. Na základě informací získaných z filmu vyplní žáci samostatně tabulku v pracovním listě a zapíšou si krátké postřehy na téma dopady životního cyklu mobilního telefonu.

4. Poté si ve dvojicích pracovní listy porovnají.

5. Následuje společná diskuze, která vychází z odpovědí žáků v pracovním listě. Snažíme se dovést žáky k pochopení toho, že v globalizovaném světě nelze tvrdit, že to, co se děje „na druhé straně planety“, se nás netýká – spotřeba každého z nás je spjata s výrobou, tzn. s podmínkami, ve kterých dané výrobky vznikly. Každý z nás může udělat něco pro zlepšení těchto podmínek, třeba i tím, že se budeme více zajímat o to, co kupujeme a odkud dané zboží pochází.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Film může vyvolat silné reakce a je třeba s nimi při diskuzi počítat. Jako domácí úkol mohou žáci napsat krátkou úvahu na dané téma a k této problematice se můžeme vrátit v další hodině.

Kristýna Nenčevová, Střední technická škola, Mohelnice

Studenti byli šokováni tím, jak celý svět v podstatě podporuje tento byznys, jak se tomu přihlíží a že nikdo nic neudělá pro to, aby se to změnilo. Sami uvažovali nad tím, že koupí každého nového telefonu vlastně podporují to, že firmy vyrábějící telefony a další techniku pak tuto surovinu, získávanou za strašlivých podmínek, potřebují a shánějí.

Eva Povová, VOŠ ekonomická, sociální a zdravotnická, OA, SPdŠ a SZdŠ v Mostě

ŽIVOT MOBILNÍHO TELEFONU

Označte v tabulce, kde dochází k jednotlivým stadiím životního cyklu mobilního telefonu – ve **VYSPĚLÝCH ZEMÍCH**, v **ROZVOJOVÝCH ZEMÍCH** nebo po **CELÉM SVĚTĚ** (tedy jak ve vyspělých, tak v rozvojových zemích):

	VYSPĚLÉ ZEMĚ	ROZVOJOVÉ ZEMĚ	CELÝ SVĚT
Těžba surovin			
Výroba			
Prodej a zisky			
Recyklace			
Uložení odpadu			

ZAMYSLETE SE NAD DOPADY (NEGATIVNÍMI I POZITIVNÍMI) TOHOTO KOLOBĚHU NA:

a) vyspělé země

---

b) rozvojové země

---

c) celou planetu

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

NAROZENINY

Save the children/Velká Británie/2013/1 min.

Série kratičkových záběrů ukazuje, jak dramaticky se změnil za poslední rok život syrské dívky. Od šťastných chvil z oslavy jejích devátých narozenin a bezstarostných momentů z každodenního života přes varovné zprávy v médiích a ustarané obličejе dospělých až po vyděšený úprk ze školy, z ulice, z města a smutnou oslavu dalších narozenin kdesi v polní nemocnici. Podle organizace Save the Children (Zachraňte děti) potřebuje okamžitou pomoc přes pět milionů syrských dětí, zasažených válkou.

CÍLE LEKCE

1. uvědomit si, že je důležité nebýt slepý k utrpení druhých
2. uvědomit si možnost pomíjivosti každodenních jistot a blízkost válečných konfliktů
3. vidět souvislost mezi svým životem a životy lidí žijících v zemi postižené válečným konfliktem

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/narozeniny

MOJE NAROZENINY

ANOTACE:

Aktivita vede žáky k zamyšlení nad žebříčkem hodnot. Prostřednictvím spotu a diskuze žáci konfrontují své hodnoty s hodnotami dětí, které žijí v oblastech zasažených konfliktem, a uvědomují si, že válka není pouze pojem z minulosti.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace OV: společenskovední vzdělávání (občanský vzdělávací základ)

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VMEGS, MKV OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské OV: k učení, k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

14+

CÍLE:

Žáci:
– uvědomí si možnost pomíjivosti každodenních jistot a blízkost válečných konfliktů;
– rozvíjejí schopnost empatie.

DĚLKA:

45 min. (včetně projekce)

POMŮCKY:

– PRACOVNÍ LIST pro každého žáka
– velký list papíru a psací potřeby do skupiny
– výtvarné potřeby

POSTUP:

- Požádáme žáky, aby popsali do **PRACOVNÍHO LISTU**, jak prožili své zatím poslední narozeniny – celý den oslavy od probuzení po usnutí.
- Rozdělíme žáky do 5 až 6 skupin a požádáme je, aby na společný list papíru vypsali, co se jim na slavnostním dni u každého ze členů skupiny nejvíce líbí. Po skončení skupinové práce zástupci skupin dle pokynů učitele sepíší nejlepší body na tabuli či flipchart.
- Vyzveme žáky, aby se opět individuálně vrátili k pracovnímu listu a zamysleli se nad uplynulým rokem (co se jim podařilo, případně co se jim nejvíce líbilo) a nad svými plány do příštího roku (co by chtěli zachovat, v čem pokračovat, co začít či zažít nového). Vše zapisují do pracovního listu.
- Rozdělíme žáky do dvojic a požádáme je, aby si navzájem sdělili své plány na příští rok a následně diskutovali nad tím, co by jim mohlo ve splnění jejich plánů zabránit (osobní i obecnější důvody...). Překážky zapisují do pracovního listu.
- Následuje **projekce spotu** a jeho reflexe. Po projekci provedeme stručnou reflexi metodou jednoho slova. Metody reflexe a jejich bližší popis najdete v **KAPITOLE 4** a je možné je využít namísto jiných aktivit. Vzhledem k emoční náročnosti filmu dáme žákům možnost rozvést následně svoje postřehy a dojmy. Je možné zvolit i další metodu reflexe.
- Na tabuli či flipchart zapíšeme závěrečné poselství spotu: To, že se něco neděje tady, neznamená, že se to neděje vůbec. Vedeme se žáky diskuzi o tom, co věta sděluje a jak ji chápou v souvislostech se svým předchozím zamyšlením.
- V závěrečné diskuzi vedeme žáky k uvědomění, že řada jejich vrstevníků žije ve zcela odlišných podmínkách, a k zamyšlení nad životními jistotami. Diskutujeme o tom, jak daleko či blízko žijí děti v každodenním strachu a ohrožení.

MÉ NAROZENINY

MÉ _____ NAROZENINY

MŮJ MINULÝ ROK OD _____ DO _____

MÉ PLÁNY NA DALŠÍ ROK

CO BY MI V NICH MOHLO ZABRÁNIT

NA KOLE ZA SVOBODOU

Alistair Oldham/Velká Británie/2009/18 min.

V anglickém Bristolu evidují na čtyři stovky žadatelů o azyl. Pětatřicet liber týdně, které dostávají od britské vlády, stačí každému z nich nanejvýš na levné jídlo. Na drahou městskou dopravu mohou zapomenout, a tak chodí po městě pěšky. Od prosince 2008 to už ale pro mnoho z nich neplatí – díky partě místních nadšenců, kteří odstartovali jedinečný projekt. Sbírají po městě stará a odložená kola a s pomocí zájemců z řad uprchlíků je dávají dohromady. Lidem, kteří kvůli svému statusu nemohou být oficiálně zaměstnáni, nabízejí kromě možnosti smysluplného „zabití“ jejich volného času při opravě kol ještě něco navíc: vlastní bicykl.

CÍLE LEKCE

1. Uvědomit si, že chceme-li něco změnit, je dobré začít u sebe.
2. Ukázat, že změnu mohou přinést i malé akce v okolí.
3. Hledat způsoby realizace pomoci, kterou chtějí poskytnout.
4. Uvědomit si své postoje k problematice emigrace.

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na:

www.jsns.cz/lekce/na-kole-za-svobodou

NA KTERÉ STRANĚ STOJÍŠ?

ANOTACE:

Aktivita pracuje s různými výroky o uprchlictví. Úkolem žáků je zaujmout k nim názor a své stanovisko podpořit argumenty. Své postoje k dané problematice si pak žáci dále formují v následné diskuzi.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI A OBSAHOVÉ VZDĚLÁVACÍ OKRUHY:

ZV a GV: člověk a společnost, jazyk a jazyková komunikace

OV: společenskovední vzdělávání / občanský vzdělávací základ, jazykové vzdělávání a komunikace

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA:

ZV a GV: OSV, VMEGS, MV, VDO (ZV)

OV: OVDS

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

ZV a GV: k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské

OV: k řešení problémů, komunikativní, personální a sociální, občanské kompetence a kulturní povědomí

DOPORUČENÝ VĚK:

13+

CÍLE:

Žáci:

- si uvědomují své postoje k problematice emigrace;
- umějí formulovat, obhájit, případně korigovat své názory;
- dokážou kriticky myslet a racionálně argumentovat.

DÉLKA:

45 min.

POMŮCKY:

- PRACOVNÍ LIST 1 pro učitele
- PRACOVNÍ LIST 2 pro učitele
- papíry s nápisem SOUHLASÍM a NESOUHLASÍM
- tabule nebo flipchart

POSTUP:

1. Promítneme film.

2. Pomocí metody jednoho slova provedeme se žáky reflexi emocí vyvolaných filmovou projekcí. Dáme žákům možnost rozvést následně svoje postřehy a dojmy. Je možné zvolit i další metody reflexe, které najdete v **KAPITOLE 4**.

3. Seznámíme žáky s cílem aktivity, kterým je zjistit jejich postoje k problematice e/migrace.

4. Na protilehlé strany připevníme papíry s nápisem SOUHLASÍM x NESOUHLASÍM. Postupně čteme jednotlivá tvrzení z **PRACOVNÍHO LISTU 1**. Úkolem žáků je postavit se pod nápis, který vyjadřuje jejich názor na dané tvrzení.

5. Stoupenci jednotlivých „táborů“ krátce zdůvodní svá rozhodnutí.

6. Je možné, že někteří žáci vlivem argumentů ostatních změnili svůj názor. V této chvíli mají možnost změnit „tábor“. Není účelem dosáhnout konsensu. Výsledky můžeme zapisovat na tabuli pro pozdější shrnutí postojů třídy.

7. V závěrečné diskuzi shrneme postoje třídy v otázkách emigrace, případně podle potřeby poskytneme prostor pro dořešení sporných otázek a pro vyjádření pocitů žáků během argumentace. Společně hledáme sporné body a navrhuje kompromisní řešení. Neměli bychom aktivitu skončit tím, že jsme se nedokázali dohodnout. Nakonec můžeme přečíst některý z textů **PRACOVNÍHO LISTU 2**.

TIP:

Aktivitu je vhodné zařadit poté, co už žáci mají základní informace o uprchlících a azylantech a alespoň teoreticky se v problematice orientují. Není třeba pracovat se všemi výroky, lze vybrat 3–4, které považujeme za nejdůležitější.

VÝROKY

Neměli bychom přijímat uprchlíky a emigranty z jiných zemí, máme svých starostí dost, cizinci nám zde zabírají pracovní místa.

Uprchlíci k nám přicházejí za lepším živobytím, maskují své motivy stížnostmi na porušování lidských práv v jejich zemích.

Měli bychom spíš zajistit, aby byla všude dodržována lidská práva a svobody občanů, přijímání uprchlíků samo o sobě nic nevyřeší.

Česká republika ještě není tak bohatá, aby si mohla dovolit přijímat uprchlíky z jiných zemí. Přijímat uprchlíky je povinností spíše bohatých států.

Je naší mravní povinností přijímat uprchlíky, protože máme dluh z minulosti, kdy mnoho významných osobností emigrovalo do zahraničí, aby mohlo svobodně vykonávat svou práci.

Uprchlíkům je třeba pomáhat z čistě humanitárních důvodů.

Nemá smysl diskutovat o uprchlících. Česká republika prostě uprchlíky přijímá a bude přijímat, protože to je její povinnost: přihlásila se k mezinárodním úmluvám a právo na azyl je zakotveno také v ústavě ČR.

ČLÁNKY

I UPRCHLÍCI JSOU LIDÉ

MF Dnes, 17. 7. 2001, Tomáš Kučera

Není to tak dávno, co Češi plnili uprchlické tábory v Německu či Rakousku. Vyspělé západní země většinou lidem přijíždějícím z bývalého Československa pomohly a snažily se emigranty přijmout. Dnes je podobně vysněnou zemí pro uprchlíky z Východu Česká republika. Mají její obyvatelé morální právo běžence odsuzovat a jejich úděl zpochybňovat? Ti, kteří nesouhlasí s uprchlickým táborem v Kostelci nad Orlicí, by si měli uvědomit, že v podobné situaci jako tamní běženci byli nedávno i mnozí jejich krajané. Kdo jim zaručí, že se nic takového nebude opakovat? Nezaujatý pozorovatel nemůže přehlédnout, že Česká republika je zemí mnoha individualistů, jež život za vlastním prahem, natož za hranicemi nezajímá. Čechy však nejsou středem poklidného světa bez válek a utrpení. Stačí otevřít oči.

MOJE PRAKTICKÁ MINULOST A SOUČASNOST

Azyl 02/2001, Svatopluk Karásek

Problematiku utečenců se zájmem sleduji už 20 let. Sám jsem to prožil s rodinou, s třemi malými dětmi. Například si pamatuji, jak jsme přišli do utečeneckého tábora ve Švýcarsku, nevěděli jsme, co s námi bude dál, čekali jsme na vyřízení azylu. Asi po 14 dnech jsme se dali do řeči s jednou slovenskou rodinou a oni nám říkali: „Čekáte na azyl – to jen tak nebude, my už čekáme dlouho, náš Fero se zde narodil – zde v táboře.“ Dívali jsme se, kde mají nějaké mimino, když tu náhle přiběhl Fero – tipoval jsem ho tak na 5–6 let a mojí ženě se udělalo zle. Pro nás to dobře dopadlo a za dalších 10 let jsem pomáhal lidem, kteří azyl ve Švýcarsku nedostali.

V hebrejštině je slovo „anávín“, které se překládá jako „chudí“, ale znamenalo mnohem víc – je to intenzivnější – bídni, vydání na pospas, bez jakéhokoli zastání, úplně bez šancí. Pojem uprchlík či utečenec, to ještě mnoho nevyovídá o pravém stavu věcí. Utečenec, který dostane azyl, ten je na tom dobře, o něj bude postaráno. Ale utečenec odmítnutý, ten patří k těm anávín v plné intenzitě. Zpět do země, ze které uprchl, nemůže, do jiné země než do té, kde požádal o azyl, také nemůže – a v té zemi ho nechtějí a odmítají se ho ujmout.

Tedy odmítnutí utečenci jsou ti nejbědnější, ti jsou odkázáni na naši pomoc. Odmítnutý příchozí v našich branách, to je aktuální nouze, která na nás naléhá. I naše země se postupně stává cílem uprchlíků. Nejsme země příliš známá, pomalu se vyhrabáváme ze svrabu, uprchlíků, kteří chtějí u nás zůstat, není mnoho. Za 10 let bylo u nás 34 000 žádostí o azyl. Na srovnání, Francie jen za rok 2000–39 000, Holandsko 44 000, Belgie 47 000. Za rok 2000 bylo u nás podáno 8787 žádostí, z toho dostalo 134 lidí azyl, tzn. 1,5 % žadatelů. V ostatních evropských zemích je to od 12 do 33 %.

Zásadní rozdíl je v tom, že ostatní země přijímají utečence již celá desetiletí, že ještě nedávno přijímaly utečence i od nás, tím pádem přijaly už mnoho emigrantů a jsou vyčerpané. Přesto ještě stále přijímají mnohem víc než my – vždyť je to podstatný rozdíl: 33 % a 1,5 %. A tak jsem z toho smutný a začínám se za náš způsob udílení azylu stydět.

JAK MOTÝL

Ewa Pieta/Polsko/2004/ 29 min.

Přemek se narodil s těžkým tělesným handicapem. Až po mnoha letech strávených v ústavu odhalila terapeutka signály, které k ní vysílal. Naučila ho speciální obrázkový jazyk, díky němuž začal postižený chlapec v šestnácti letech poprvé komunikovat se svým okolím.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Velmi zajímavý film - ideální pro téma tolerance, sociální vyloučenost, komunikace“
„Hodinu jsme začali navozením tématu tolerance – studenti říkali, co si pod tím pojmem představují. Poté se rozdělili do skupinek po 2–3 studentech, dostali balíček kartiček k aktivitě "Co je nejhorší" a měli za úkol je seřadit tak, aby se společně shodli. Zajímavé bylo, že na prvních dvou místech se ve všech skupinách objevily stejné hodnoty – nejhorší je, kdy je člověk slepý, němý. Kartičky zůstaly na svých místech a studenti se podívali na film, který sledovali téměř „bez dechu“. Po filmu si měli studenti znovu prohlédnout své pořadí kartiček, případně ho pozměnit – to také udělali, na první místo dali to, že nejhorší je, když je člověk němý. Zároveň ze zadních pozic posunuli dopředu hodnotu – nejhorší je, když mi nikdo nerozumí.

Petra Karfíková se žáky 1. ročníku, SOŠ Louny

ON-LINE:

Podívejte se na otázky a odpovědi k tématu, zajímavé odkazy a další aktivity na: www.jsns.cz/lekce/jak-moty1

PŘÍZRAK MARTIN

Aslak Danbolt/Norsko/2009/28 min.

Osmadvacetiletý Martin je upoutaný na invalidní vozík a odkázaný na pomoc rodičů a ošetřovatelek. V devatenácti letech totiž sedl spolu s kamarády do auta opilý a pod vlivem drog. Po nárazu do telegrafního sloupu utrpěl těžká zranění s doživotními následky – od krku dolů je ochrnutý, nemůže mluvit, ale jeho mentální schopnosti zůstaly neporušeny. Martin bydlí v domě s pečovatelskou službou a se svým okolím komunikuje prostřednictvím počítače. Navzdory relativně aktivnímu životu však jeho mikrokosmos postrádá mnohé z toho, čeho si užívají zdraví lidé. Kdo se o Martina postará, až jeho rodiče zemřou? Poučí se někdo z jeho chyb?

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Se studenty jsem udělala brainstorming o druzích handicapů a jak se člověk může stát handicapovaným..., Po projekci filmu jsem měla připravenou aktivitu Sednout nebo nesednout?, ale jeden ze studentů začal vyprávět o vlastní autonehodě – a debata o ní trvala do konce hodiny. Před zvoněním jsem studentům zdůraznila, že je vždy jejich volbou, zda budou pít alkohol či brát drogy, s kým se budou přátelit, s kým pojedou v autě – zodpovědnost je na nich. S tím odcházeli z hodiny – prý si Martina budou velmi dobře pamatovat.

Petra Karfíková se žáky 1. ročníku, SOŠ Louny

ON-LINE:

Podívejte se na celou audiovizuální lekci zde: www.jsns.cz/lekce/prizrak-martin

TO VŠECHNO Z LÁSKY

Tomáš Kudrna/Česká republika/2004/27 min.

Příběhy Evy, Marcely a Dagmar – tří žen, které se staly oběťmi domácího násilí a které před agresivními manžely utekly po letech týrání do azylového domu. Jejich vyprávění jsou si v mnoha ohledech podobná. Statické záběry kamery jsou oproštěny od jakýchkoli obrazových efektů a nechávají naplno vyznít sugestivní zповědi žen, jež líčí otřesné zážitky, při kterých často byly přítomny i jejich děti.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Na úvod hodiny jsem realizovala aktivitu Strom, která je v nabídce aktivit v lekci. Rozdělila jsem studenty do dvou skupin (záměrně jsem namíchala chlapce a dívky), na papír si každá skupina nakreslila strom - do kořenů psali příčiny, do větví následky násilí na ženách. Jedna skupina psala z hlediska agresora, druhá z hlediska oběti. Studenti hodně debatovali, pak vše prezentovali druhé skupině. O této tématice se prý s nikým nijak výrazně nebavili, proto zpočátku váhali. Po projekci a následné debatě zdůraznili, že teď už ví, jak s touto problematikou naložit.

Petra Karfíková se žáky 1. ročníku, SOŠ Louny

ON-LINE:

Podívejte se na celou audiovizuální lekci zde: www.jsns.cz/lekce/to-vsechno-z-lasky

MÝ VĚCI

Petri Luukkainen/Finsko/2013/52 min.

Hlavní hrdina filmu Petri opouští svůj prázdný byt a běží zasněženými Helsinkami uprostřed noci do skladiště, kam si uložil všechny své osobní věci. Může si však vzít pouze jediný předmět a tak to bude po dobu celého jednoho roku – jeden den, jedna věc a zákaz nákupu čehokoli nového. K tomuto osobnímu experimentu se Petri rozhodl, když zjistil, že hromadění věcí ho nečiní šťastným.

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Studenti byli filmem překvapeni. Už během promítání první části se ptali, proč takový experiment? Jaký to mělo účel? Proč Petri nepoužíval věci, které měl? Na začátku druhého promítání studenti vyjadřovali radost, že mohou zhlédnout druhou část. Jedna studentka říkala, že každý večer na film myslela a nemohla usnout, jak přemýšlela o jeho smyslu a jaké věci by si vzala. Pro mě osobně bylo zajímavé, jak různé skupiny diváků reagují různě. Studenti testovací skupiny „experiment“ viděli jako znepokojující vybočení z obvyklého pořádku a cítili sílu vztahu s babičkou a přáteli. Film jsem pouštěla ještě v další skupině, která po zhlédnutí nadhodila ekologické téma, budoucnost planety a šetrný životní styl.

To je podle mého názoru z pohledu pedagoga síla tohoto filmu – dotkne se osobně nejrozličnějších studentů a vyvolává mnoho otázek, aniž by byl příliš smutný, drastický či kontroverzní. Myslím si, že je proto možné ho využít pro první promítání.

Ida Vohryzková se žáky 3. ročníku, Střední zdravotnické školy v Ústí nad Labem

ON-LINE:

Podívejte se na celou audiovizuální lekci zde: www.jsns.cz/lekce/my-veci

NAVZDORY STRACHU

Jason Cohen/Spojené státy/2013/23 min.

**Matthewa Bogera vyhodili ve třinácti letech kvůli jeho sexuální orientaci z domova. Následující roky žil na ulicích Hollywoodu, kde byl také v postranní uličce brutálně zbit skupinou neonacistických skinheadů. Matthew útok přežil a šťastně se ze života na ulici dostal. O dva-
cet pět let později se náhodou seznámil s bývalým skinheadem Timem Zaalem. Oba muži si brzy uvědomili, že se již setkali**

ZKUŠENOSTI Z PRAXE:

Film jsem pouštěla už podruhé a v obou případech studenti nevěřili, že je to autentický dokument. Myslím, že se to dá využít k diskuzi o možném dobrém konci i složité situace, případně rozdílnosti americké a české či evropské kultury, pojetí svobody slova, tolerance, fungování rodiny.

Rozpoutala se diskuze na téma odpuštění. Studenti mluvili o tom, že některé věci se odpustit nedají. Mluvili o tom, že sami mají zážitky, které neodpustí. Pokusila jsem se mluvit o tom, že odpuštění je dobré hlavně pro ně, protože zášť trápí hlavně je. Mluvili jsme o způsobech vyrovnání s ublížením či křivdou. Je dobré zapomenout? Pomstít se? Debatu jsme neuzavřeli jasným řešením, ale věřím, že jsme nadhodili možné cesty a studenti měli možnost vyjádřit svůj názor.

Ida Vohryzková se žáky 3. ročníku, Střední zdravotnické školy v Ústí nad Labem

ON-LINE:

Podívejte se na celou audiovizuální lekci zde: www.jsns.cz/lekce/navzdory-strachu

TIPY NA TÝMOVÉ PROJEKTY

Pohnulo zhlédnutí filmu žáky k touze být sami aktivní a něco ve svém okolí či ve světě změnit? Můžete je inspirovat některým z projektů, které realizovaly školní týmy zapojené do našeho projektu Kdo jiný?

FOTOGRAFICKÁ SOUTĚŽ

- CÍL:** Upozornit na konkrétní společenské téma, společně analyzovat jeho příčiny a důsledky.
POPIS: Uspořádat fotosoutěž na téma související s globálními či místními problémy, zakončenou vernisáží, udílením cen a výstavou v prostorách školy; akci lze spojit s diskuzí na toto téma.

GLOBÁLNÍ STOPA NAŠÍ ŠKOLY

- CÍL:** Zvýšit povědomí spolužáků o environmentálních tématech, aktivně přispět ke snaze zpomalit změnu klimatu.
POPIS: Spočítat, jaká je globální stopa (global footprint) školy; vymyslet a alespoň částečně zrealizovat co nejvíce aktivit, které globální stopu zmenší.

CHCEME MÍT KOLEM SEBE ČISTO

- CÍL:** Přispět konkrétním projektem ke zlepšení životního prostředí v blízkém okolí.
POPIS: Najít v okolí nějaké místo, kde se kumuluje odpad, a přitom tam být nemá. Může se jednat o nelegální skládku, ale i třeba znečištěný vodní tok apod. Následně se pokusit situaci zlepšit – úklidovou akcí, jednáním na zastupitelstvu o odstranění nelegální skládky, informační akcí pro místní obyvatele a/nebo návštěvníky apod.

JEDEN DEN V...

- CÍL:** Napomoci poznávání kultur a integraci cizinců žijících v ČR.
POPIS: Uspořádat tematický den/večer na téma konkrétní země/kultury s ochutnávkou tradičního jídla, projekcí filmů, diskotékou pouze s regionální hudbou apod.

NA SKOK DO JINÉ KULTURY

- CÍL:** Napomoci poznávání kultur a integraci cizinců žijících v ČR.
POPIS: Vytvořit pro celý tým soubor úkolů pro seznámení s jinými kulturami podle svého výběru; průběh zaznamenávat a pak sestavit společnou výstavu ve škole, článek do místního periodika apod. Mezi úkoly může být například uvaření jídla z tradiční kuchyně dané kultury, strávení společného večera v rodině, zmapování rodinné historie formou interview s jejím nejstarším členem apod.

SWAPSHOP

- CÍL:** Aktivně působit proti trendu nadměrné spotřeby.
POPIS: Uspořádat ve škole nebo na jiném místě burzu oblečení k vyměňování – namísto nakupování nových věcí si účastníci mohou obohatit šatník ekologickým způsobem (a zdarma); spojte akci například s instalací informačního panelu s ekologickou tematikou, projekcí tematických spotů apod.

Na další týmové projekty a příklady dobré praxe se podívejte na www.jsns.cz/projekty/kdo-jiny

JAK BEZPEČNĚ DEBATOVAL O CITLIVÝCH A KONTROVERZNÍCH TÉMATECH

Dříve nebo později narazíte při práci s audiovizuálními materiály na téma, které bude pro vaše žáky citlivé, sporné nebo povede k prudké výměně názorů.

CO JE KONTROVERZNÍ TÉMA?

Nejčastěji má **politický, sociální, náboženský** nebo **osobní význam**. Kontroverzní téma téměř vždy vyvolává silné **emoce**, protože se dotýká **hluboce zakořeněných názorů** a postojů. Pamatujte, že **každé téma** může být kontroverzní, pokud v diskusi zazní silně protikladné výklady nebo velmi protichůdné návrhy na řešení. Je zásadní se v těchto momentech vyvarovat didaktických postupů, které mohou žáky zcela odradit od zvažování alternativních postojů (např. říkat mladým lidem, co si mají myslet a jak se chovat, nebude mít v nejlepším případě žádný efekt).

ROLE UČITELE³

Při probírání kontroverzních témat hraje učitel klíčovou roli a on také určuje, kdy, jak a zda vůbec vyjádří své postoje a názory. Doug Harwood, skotský metodolog, rozlišil šest možných rolí, které učitelé nebo prezentující mohou při probírání témat zaujmout. Je důležité, abychom byli při volbě přístupu flexibilní a abychom si byli dobře vědomi, proč ten který přístup v danou chvíli volíme. Volba konkrétní role závisí na tématu, věku žáků, předchozích aktivitách a dalších faktorech. Můžeme také jednotlivé role a jejich funkce se žáky probrat předem, případně je vyzvat, aby jednu nebo více těchto rolí zaujali sami.

Angažovaný postoj – učitel má možnost vyjádřit a propagovat vlastní názory. U této role je třeba být opatrní, protože může vést k neobjektivní debatě.

Objektivní nebo vědecký postoj – učitel zprostředkovává vysvětlení všech relevantních postojů, aniž by vyjádřil vlastní názor.

Ďáblův advokát – učitel zaujme provokativní postoj oponující většině, a to bez ohledu na své vlastní skutečné názory. To mu umožňuje zajistit, že všechny postoje budou vzaty v potaz a že v případě, kdy celá skupina zpočátku zaujímá stejné nebo podobné postoje, bude tento pohodlný konsenzus zpochybněn. Tato metoda také pomáhá klást nové otázky tam, kde mladí lidé mají své názory už pevně zažitě.

Obhájce – učitel přednese všechny relevantní postoje a poté výstup uzavře představením svého názoru a jeho logickým odůvodněním. To mu umožňuje zdůraznit aspekt, který by si žáci měli uvědomit předtím, než zaujmou vlastní názor.

Nestranný moderátor – učitel zajistí, aby všechny úhly pohledu byly vzaty v potaz, a to jak skrze vyjádření žáků, tak skrze literaturu nebo jiné zdroje. U této metody svůj postoj nevyjadřuje.

Přiznaná zainteresovanost – učitel vyjádří své názory, takže žáci je mohou později nezájatě posoudit, a poté představí všechny další relevantní přístupy tak objektivně, jak je to jen možné.

DOPORUČENÍ PRO ORGANIZOVÁNÍ DISKUZÍ

OSLOVTE ZKUŠENÉHO MODERÁTORA

Pohotového moderátora, který bude schopen uřídit krizové momenty, zajistěte hlavně při organizování **veřejných diskuzí** (např. pokud je diskuze součástí širšího školního projektu). Včas dojednejte s moderátorem a vedením školy výši a způsob uhrazení **honoráře**. Při veřejné diskuzi zvažte nastavení vstupních podmínek pro publikum (např. zájemci se musí předem registrovat, podepsat prezenční listinu).

PROMYSLETE ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SCÉNÁŘŮ

Připravte se na složitější situace promyšlením různých **krizových scénářů** (např. žáci záměrně ruší během promítání, žáci mají nevhodné poznámky vůči diskutujícím). Ke každému scénáři si **stanovte řešení** (např. po dvou varováních musí rušitel opustit třídu, žáci nesmí skákat druhému do řeči).

STANOVTE PRAVIDLA PROMÍTÁNÍ A DISKuze

Stanovení pravidel umožní žákům otevřeně a bezpečně vyjadřovat své názory a postoje. Před začátkem promítání pravidla předneste žákům vy nebo moderátor (např. žák, externí profesionál – zvláště u veřejných diskuzí). Nabízíme vám několik doporučení.

³ Převzato z *Global Citizenship Guides, Teaching controversial issues. Oxfam GB, 2006. / Fischer, R.: Teaching Thinking. 2nd edition, Continuum, 2003.*

PŘÍKLADY OTEVŘENÝCH OTÁZEK**OTÁZKY HLEDAJÍCÍ OBJASNĚNÍ:**

Můžete vysvětlit, (jak)...?
 Co myslíte tím, že...?
 Mohl/a byste mi dát příklad toho, jak...?
 Jak toto napomáhá řešení...?
 Má někdo otázku, na kterou by se chtěl zeptat...?

Vysvětlení
 Charakterizující
 Dávání příkladů
 Podporující
 Dotazující se

OTÁZKY ZJIŠŤUJÍCÍ DŮVODY A DŮKAZY:

Z jakého důvodu si myslíte, že...?
 Jak víte, že...?
 Jaké jsou vaše důvody k...?
 Máte důkazy k...?
 Mohl/a byste uvést pozitivní/negativní příklad k tomuto tvrzení...?

Formulace argumentu
 Domněnka
 Odůvodnění tvrzení
 Hledání důkazů
 Důkazy opoziční strany

OTÁZKY ZKOUMAJÍCÍ ALTERNATIVNÍ POHLEDY NA VĚC:

Dala by se otázka položit jiným způsobem?
 Existuje jiný úhel pohledu na...?
 Co když někdo jiný navrhne, že...?
 Co by někdo, kdo s vámi nesouhlasí, řekl/namítl?
 Jaký je rozdíl mezi těmito pohledy na věc/názory?

Zopakování názoru
 Spekulace/úvaha
 Jiná možnost
 Protiargument
 Rozdíly

OTÁZKY TESTUJÍCÍ DOPADY A DŮSLEDKY:

Co následuje potom, co...?
 Souhlasí vaše tvrzení s vaším předchozím tvrzením o...?
 Jaké by byly důsledky toho, že...?
 Existuje obecné pravidlo...?
 Jak by se to dalo otestovat, aby se zjistila pravda?

Důsledky
 Shoda
 Důsledky
 Zobecňování
 Testování pravdy

OTÁZKY O OTÁZCE/DISKUZI:

Máte otázku k...?
 Jaký druh otázky to je...?
 Jak nám tato otázka / co bylo řečeno pomůže...?
 Kde/ve kterých částech tématu můžeme doposud zobecnit?
 Dostali jsme se blíž k zodpovězení otázky/problému?

Dotazování
 Analýza
 Spojování
 Sumarizace/shrnutí
 Dospět k závěru

DEBRIEFING:

Ke konci diskuze se zeptáme žáků na konečné vyjádření k dané otázce/tématu. Zmíníme se o tom, co se podařilo, jaké další návrhy byly vzneseny, co žáky bavilo, co naopak vnímali negativně nebo co by změnili. Někteří moderátoři diskuzí preferují probírat negativní názory žáků, které pramení z chybných úsudků, později, vně diskuzní skupiny a individuálně.

ZÁKLADY OBSLUHY AV TECHNIKY

V případě, že chceme ve výuce využívat audiovizuální materiály a nemáme k dispozici interaktivní tabuli, budeme potřebovat základní audiovizuální techniku: **notebook/stolní počítač či DVD přehrávač, projektor, reproduktory a vhodný prostor**, kam budeme moci video promítat (volná bílá stěna, případně přímo plátno).

Důležité je zatemnění učebny pomocí rolet, neprůsvitných závěsů nebo alespoň žaluzií.

ZAPOJOVÁNÍ TECHNIKY KROK ZA KROKEM

Ačkoli se počet zařízení, která budeme muset propojit, může zdát na první pohled velký, není se čeho obávat.

1. krok: Notebook propojíme s projektorom pomocí VGA kabelu nebo HDMI kabelu, který je zpravidla automaticky dodáván. Kabel má na obou koncích stejný vstup/výstup ve tvaru lichoběžníku. Jeden konec zapojíme do notebooku (výstup je většinou na levé straně přístroje), druhý do projektoru (vstup bývá na zadní části přístroje). HDMI kabel je novější a umí vodit i zvuk.

2. krok: Poté zapojíme do notebooku přes sluchátkový výstup (bývá označen ikonkou sluchátek) přídavné reproduktory.

V případě použití HDMI kabelu může nastat problém, že zvuk nepřehrávají reproduktory, ale dataprojektor. V tomto případě musíme pravým tlačítkem myši kliknout na ikonku reproduktoru, který je na spodní liště vpravo, a poté kliknout na „zařízení pro přehrávání“ a vybrat „reproduktory“.

Pokud reproduktory nehrají, zkontrolujeme, zda nemáme vypnutý zvuk přímo v počítači.

3. krok: Následně přepneme notebook na komunikaci s projektorom: na horní řádce klávesnice, kde jsou klávesy „F1“, „F2“ atd., najdeme zpravidla i názorné ikonky. Po zmáčknutí klávesy „Fn“ a klávesy s piktogramem vyskočí nabídka, zda chceme obrazovku duplikovat, rozšířit, nebo přepnout pouze na projektor. Pro promítání je nejvhodnější duplikace obrazovky, kdy na obrazovce

notebooku uvidíme to samé, co žáci na zdi nebo na plátně.

4. krok: Projektor umístíme tak, aby mířil na místo, kam chceme promítat. Zkontrolujeme, že je obraz dostatečně velký (čím dále posuneme projektor od zdi, tím větší bude obraz), nezdeformovaný a obecně dobrý, tj. že není rozostřený, příliš tmavý, přesvětlený apod. Pokud se tyto nedostatky objeví, jednoduše je upravíme přímo na projektoru pomocí tlačítek tomu určených.

Pokud nemáme dobře zatemněnou třídu, je lepší dát projektor blíže ke zdi, aby lépe svítil. Dále je dobré zkontrolovat, že dataprojektor není v ECO modu. Pokud ano, přepneme jej do plného výkonu.

Pokud projektor po připojení nepromítá obraz, který je na počítači, musíme na něm nastavit správný vstup podle toho, jaký kabel jsme použili, a to za využití této ikonky.

Pokud je obraz zdeformovaný, netvoří pravidelný obdélník, musíme přístroj fyzicky nastavit tak, aby byl obraz souměrný, například ho podložit knihou, sklopit apod. U novějších typů projektorů lze obraz upravit prostřednictvím MENU.

SPUŠTĚNÍ VIDEO

Filmy můžeme pouštět jak přímo z počítačového souboru, tak z internetu (např. ze vzdělávacího portálu jsns.cz, České televize aj.) nebo DVD disku. Pokud máme vše správně propojené, neměl by nastat žádný problém.

Vhodnými programy pro přehrávání videa z počítače jsou VLC player, KM player, Media Player Classic nebo BS player.

Video můžeme spustit buď přímo, tedy že na jeho ikonku dvakrát klikneme, **nebo ho** (resp. jeho ikonku) **do programu** jednoduše **přetáhnout myší** a případně na něj ještě dvakrát kliknout pro spuštění.⁵

Videí si můžeme dát i více za sebe (vytvořit tak tzv. **playlist**) a pak mezi nimi přeskakovat nebo je nechat běžet tak, jak jsou za sebou poskládaná. To je zvláště výhodné v případě, že máme více krátkých videí a nechceme každé pouštět zvlášť a tím se zbytečně zdržovat. Pokud chceme film pustit z DVD, většinou ho počítač spustí automaticky po načtení DVD disku.

⁴ Klávesa „Fn“ nemusí být vždy pojmenována stejně, u většiny klasických notebooků tomu tak ale bývá. Stejně tak zobrazený piktogram není u všech modelů notebooků úplně stejný, na všech je ale velmi podobný.

⁵ Některé přehrávače video spouští automaticky, když ho do nich přetáhneme, u jiných je třeba video odkliknout.

PROČ NEJDE VIDEO PŘEHRÁT?

V případě, že se video nedaří spustit nebo přehrávač hlásí chybu, **přesvědčíme se, zda jsme například při přejmenování souboru omylem nesmazali příponu nebo její část.** Každé video musí mít vždy za názvem tečku a příponu videoformátu, tedy například.mp4.mpg.mov.avi aj. Také je možné, **že se soubor nestáhl celý** (např. během stahování vypadlo internetové připojení) nebo jsme kopírování videa do počítače ukončili předčasně. V takovém případě přehrávač nemá plné informace k tomu, aby mohl soubor přehrát, a oznámí, že video nelze otevřít, nepodařilo se je načíst, je poškozené nebo že se akce zkrátka nezdařila.

Dalším možným důvodem je, že **zvolený přehrávač nespouští video v konkrétním formátu.** V tom případě je nejlepším řešením zkusit přehrávač jiný.^a Pokud ani v něm neuspějeme a jsme si jisti, že naše video je v pořádku, podíváme se, v jakém formátu video je (tedy jakou má příponu), a pokusíme se vygooglovat, kde by mohl být mezi formátem videa a přehrávačem problém.^b

a/ Vždy je dobré mít v počítači alespoň dva různé přehrávače, kooperace počítačů a přehrávačů je mnohdy nevyzpytatelná.
b/ Může vám chybět potřebný kodek, aktualizace nebo může být přehrávač špatně nastaven.

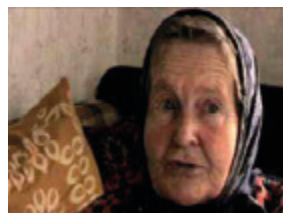
POMĚR STRAN

Pokud se **spuštěné video zdá být jakkoli zdeformované, je to pravděpodobně způsobené špatným nastavením tzv. poměru stran**, který je třeba změnit. Když je promítaný obraz „splácnutý“, zřejmě se video s poměrem stran 16:9 spustilo v poměru 4:3. Pokud je naopak video nepřírozně „roztáhlé“, je tomu opačně a film, který má být ve formátu 4:3, se spustil v poměru stran 16:9. Když jedna z těchto situací nastane, vybereme na záložce Video či pouhým klepnutím pravým tlačítkem

do obrazu možnost Poměr stran (Aspect ratio) a zvolíme vhodný poměr stran.

PŘEHRÁVAČ

Mít dobrý přehrávač je základ úspěšného promítání. Nejvhodnější je VLC, přehraje většinu programů a oproti ostatním je nejspolehlivější. Pokud máme v počítači více přehrávačů, tak nespouštíme video přímo, ale klikneme na něj pravým tlačítkem, zvolíme „otevřít v programu“ a vybereme si přehrávač.

16:9 ve 4:3

16:9 ve 16:9

+

4:3 v 16:9

4:3 ve 4:3

Pokud chceme pouštět film pomocí DVD přehrávače, princip je stejný: vložíme DVD do přehrávače a zmáčkeme „play“. Je-li obraz zdeformovaný, přesvědčíme se, zda film pouštíme ve správném poměru stran.⁶ Použijeme-li neprofesionálně, „podomácku“ vypálené DVD, bude přehrávač přehrávat jen DVD soubory, nikoli jakékoli video (jako je tomu u počítače).⁷ Pokud na DVD vypálíme jiný než DVD soubor⁸, přehrávač ho nenačte a nahlásí chybu (error), případně sdělí, že disk je prázdný.

”

Nejvíce zkušeností – a tím i sebejistoty – získáme praxí. Ale i když je člověk již zkušený „promítač“, je dobré si techniku a její propojení před každou projekcí s dostatečným předstihem vyzkoušet, aby vše fungovalo, jak má. V případě, že něco fungovat nebude, budeme mít dostatek času obrátit se na technicky schopného kolegu nebo žáka.

“

⁶ Na ovladači DVD přehrávače se toto nastavení skrývá např. pod tlačítky „screen“, „display“, „source“ aj

⁷ Ze souboru si můžeme DVD složky vyrobit sami, např. pomocí freewaru ImgBurn (slunecnice.cz/sw/imgburn) příkazem Write files/folders to disk, a rovnou vypálit, případně vytvořit jen obraz disku, tzv. image file (.iso) a vypálení DVD nechat na později. Pokud se rozhodneme pro pozdější vypalování, zvolíme v programu možnost Create image file from files/folders, a až přijde chvíle k vypálení, zvolíme v nabídce programu Write image file to disk. Takto „vyrobené“ DVD by měl jakýkoli DVD přehrávač bez problémů přehrát.

⁸ Tedy neobsahující dvě složky, a sice VIDEO_TS a AUDIO_TS, kdy se po rozkliknutí složky VIDEO_TS objeví několik souborů s příponami.vob.ifo a.bup.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

A series of horizontal dotted lines spanning the width of the page, providing a guide for handwriting practice.

JSNS.CZ

Projekt byl podpořen z prostředků České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR.

JSNS.CZ